

A 231
3

00. J.

Hist.

III C. 2.

Quarto. N. 521.

III 4to I 12 2°

J. VI, 880

Hoc in Volumine sequuntur

1. Philorophia suspecta et invisa ad Coll: 2 p 8.
2. De Div gentium tabularibus ex antiquitate
3. Carmen seculare de spiritu S. ex Metro publicata
4. De fona scripturae Sacrae
5. De Dei nostri gratiam in Caesiviam transmutantibus ad Judae 4.
6. De conclusionem a mortuorum resurrectionem ad resurrectionem Christi valida ad 1 Cor: xv: 12, 16
7. De tracto fidei conjugalis exemplo ad dial: 2 p 19.
8. Fidei bellum Haxak d'ibis ad Ebr: VI p 18. 19. 20.
9. De Paulo e carne Pauli extracto ad 2 Cor: XII p 4. f. 11
10. Deus gratiosissimus
11. Cactus fluminum ad Er: LVII p 6.
12. De velis tabernaculi atq; templi
13. Commentatio philologica ad 1 Reg: XIX p 14.
14. De fucis et tinctura oculorum, faciei, capillorum ad Psal: xxii p 5.
15. ad locum eundem Dis: II. de speculo.
16. Diversae opiniones doctorum quorundam
17. De anno Tobelae secundum disciplinam Hebraeorum ex Lev: XXI.
18. U. Arabica Disputationum theol. de Artore Vite a Clementio
19. De usu alborum calculorum apud veteres ad Apoc: II p 11.
20. Dissertationum Anti-Hardinianarum biga.
21. Manu scriptio philorophica ad naturam Dei naturalem
22. De animabus h' mortuorum inter coelites comorantibus in prima separatione
23. De Noica et Vaticinio ejus
24. Pharisaeos a protolaphista non baptizatos
25. De justificatione coram hominibus
26. Disertatio epistolica ad Marc: XI p 10.
27. An S. S. Frimitas ex ratione demonstrari queat?
28. Decas melekematun philologi coram
29. De Judaeis prepatum attrahentibus ad 1 Cor: VIII p 14.

33. Quod Christus in coena sua super seipsum agrum paschalem non comederit.

X 34. De grecorum proverbio πρὸς τοὺς Ἰσραηλῆας ad Act. 8. v. 26. 18.

35. Decas observationum philologicarum et litterarum

Graeca	Arabica
Chaldaica	Persica
Syriaca	Aethiopica
Samaritana	Coptica.

36. De Hierosolymis aureis

37. De Theraphim ad Hosea 3. v. 4. 5.

38. Discours sur l'accroissement de la philosophie par sa revelation.

X Phillet

h *p*
DEO AUXILIANTE,
RECTORE MAGNIFICO
AC
SENATU ACADEMICO AM-
PLISSIMO
JUBENTE,

FIDELIUM
ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΝ

EX EBR. VI, 18. 19. 20.

PRO LOCO
PROFESSIONIS IN THEOLOGIA
ORDINARIO

RITE OBTINENDO,
PLACIDO ERUDITORUM CONFLICTUI

SUBJICIT
PRAESES

JOHANNES BEHM,

S. THEOL. DOCT. ET PROF. PUBL. GRAEC. LINGV. ORDIN.
CONSIST. SAMB. CONSIL. BIBLIOTHEC. REGIUS,

RESPONDENTE

M. JOHANNES WILHELMO MILO,

DOMNAV. BORUSS.

IN AUDITORIO MAXIMO
A. MDCCXXXV. D. XX. JULII.
HORIS ANTE MERID. VIII. XI. ET POMERID. II. - VI.

REGIOMONTI, LITTERIS REUSNERIANIS.

PATRIAE PATRI
AUGUSTISSIMO, SERENISSIMO AC POTENTISSIMO,
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO
FRIDERICO,
BORUSSIAE REGI,
MARCHIONI BRANDENBURGICO,
S. R. I. ARCHI-CAMERARIO ET ELECTORI,
SUPREMO SILESIAE DUCI,
PRINCIPI SUPREMO ARAUSIONENSI, NOVI CASTRI ET VA-
LENCIAE, NEC NON COMITATUS GLACENSIS,
GELDRIAE, MAGDEBURGI, CLIVIAE, JULIAE, MONTIUM, STET-
TINI, POMERANORUM, CASSUBIORUM, VANDALORUM
ET MEGAPOLIS, UT ET CROSNAE DUCI,
BURGGRABIO NORIMBERGENSI,
PRINCIPI HALBERSTADII, MINDAE, CAMINI, VANDALIAE,
SVERINI, RACEBURGI, FRISIAE ORIENTALIS ET MEURSAE,
COMITI HOHENZOLLERIAE, RUPINI, MARCAE, RAVENSBER-
GAE, HOHENSTEINII, TECKLENBURGI, SVERINI, LIN-
GAE, BURAE ET LEERDAMI,
DYNASTAE RAVENSTEINII, ROSTOCHII, STARGARDIAE,
LAUENBURGI, BUTOVIAE, ARLAIAE AC BREDAE.
ETC. ETC. ETC.

REGI AC DOMINO SUO LONGE CLEMENTISSIMO,

*inauguralem hanc muneri clementissime sibi
demandati disputationem summa cum
reverentia omnisque regiae prosperitatis
voto grata mente consecrat*

JOHANNES BEHM, D.

Aec ineffabilis illa eorum, qui Christo melioris spei restitutori vera fide adhaerent, prae infidelibus ut & hypocritis est felicitas quod cum isti sint sine Christo alienati a Republica Israelis & hospites testamentorum promissionis spem non habentes, quin sine DEO in mundo, Eph 11, 12.

hi sicut Christum vere non attinent, nec ipse eos ut suos agnoscat Matth. VII, 23. Apoc. III, 14. 15. 16. ita neque partorum per Christum beneficiorum, quae non nisi fide viva apprehenduntur ac applicantur participes fiant, proindeque eorum spes, quam mente conceptam gerunt, inanis ac fallax sit, *Spes hypocritae peribit. Eius confidentia excindetur, & sicut tela araneorum fiducia eius.* Job VIII, 13. 14. Fideles e contratio iustificati e fide ac pacem habentes cum DEO per Dominum nostrum JESUM Christum, per eundem non modo liberum habeant accessum in fide ad gratiam illam, in qua subsistunt, verum praeterea etiam gloriantur in spe gloriae DEI, neque haec eorum spes confundat, *quia charitas DEI diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S datum nobis* Rom V, 1. 2. 5. Commendat hanc felicitatem vere magnam idem Apostolus Ebraeis suis dum ita ad eos scribit: *ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεὸν ἰσχυράν περὶ αὐτῶν ἔχοντες οἱ καταφυγόντες κρατήσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος. Ἐν ὧς ἀγκυρὰν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰςπερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τῆς κλιμακίας πετάσματος. Ὅτις πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσηλθὼν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελchisedec ἀγκυρεῖς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.* Ut per duas res immobiles, in quibus impossibile mentiri DEUM, fortem consolationem habeamus confugientes obtinere propositam spem. Quam sicut anchoram habemus animae tutamque ac firmam, & ingredientem ad interiorius velaminis. Ubi praecursor pro nobis introiit JESUS, secundum ordinem Melchisedec pontifex factus in aeternum. Ebr, VI, 18. 19. 20.

S. II.

In antecedentibus Apostolus Ebraeos serio hortatus fuerat, ut unusquisque eorum de quibus meliora quacvis sperabat, uti ha-

A

ctenus,

Stenus, ita & in posterum in opere fidei ac charitatis perseveraret ad finem usque. Qua quidem adhortatione ipsi etiam tunc temporis maxime opus habebant, tum quod variis persecutionibus hinc inde ob professionem nominis Christi adfligerentur, tum in ipso eorum externo coetu nonnulli deprehenderentur, qui a veritate Evangelica ante agnita inque mente approbata iterum defecissent, tum ipsi magnam testarentur pigritiam ac negligentiam ad audiendum meditandumque verbum DEI, inque eo proposita beneficia eximia per Christum Summum nostrum Pontificem parata. Ne igitur reliqui vel persecutionum gravitate, vel turpi illa ac Christianaismo revera adversa segnitie ad similem abnegationem seu lapsum inducerentur, utique eorum animi contra haec omnia probe muniendi erant. Facit id Apostolus & blande & efficaciter. Blande quidem, dum meliora se de iis sperare asserit, eos *ἀγαπητὸς dilectos* vocat, non modo quod eiusdem secum essent sanguinis ac sui fratres, ut facilius eos compellat, verum maxime quod essent *domestici fidei* Gal. VI, 10. pro quorum salute DEum precaretur, dum item se id ab iis impense desiderare, fraterneque petere ait. Etenim potuissent facile ista quae Paulus modo de impiis Apostatis eorumque sceleratis factis, nec non insequente iustissima vindicta divina dixerat, Ebraeos in magnam tristitiam conijcere, aut bilem etiam erga Apostolum movere. Ostendit igitur Paulus ista a se prolata eos tantum ferire, qui veram fidem non habent, sed externam tantum, hypocriticam ac temporalem. De vere credentibus multo meliora se sperare, talia nempe *quae saluti iuncta sunt*: participes scilicet eos fore omnium gratiarum DEI in praesenti regno gratiae, in futuro regno gloriae autem coelestis ac aeternae beatitudinis, eo quod iustus sit DEUS, qui boni operis eorum ac laboris charitatis quam hactenus sanctis exhibuerant, non obliviscatur, quin potius pro more suo gratiose remuneraturus sit, cum promissis suis stet; modo ipsi etiam in coepto laudabili opere fidei ac charitatis ad finem usque perseverarent, aut si forte nonnulli inter eos remissiores ac segniores essent facti, ad pristinum pium studium zelo divino redirent. Hanc voti sui esse summam, id peramanter ac blande se ab iis petere. Efficaciter autem, dum fraternae huic admonitioni gravissima subnectit *argumen-*

3

gumenta. Initio proponit iis exempla Sanctorum; qui in fide ac patientia perseverantes reportarunt promissionem ψ . 12. interque ea Abrahami potissimum, non modo quod ipse *Pater* esset omnium *credentium* Rom. IV, 11. verum etiam quia magna eius apud Judaeos erat auctoritas, quippe qui multum de eo gloriari consueverant, quod Abraham esset eorum pater Joh. VIII, 39. Solent vero homines promptius ac maiori cum alacritate virorum illustrium imitari exempla, amant liberi parentum vestigia premere. Deinde adducit promissionem divinarum omnimodam certitudinem, cum iure iurando DEI comprobatae sint ψ . 13. 14. & quidem iuramento tali, quod DEus per semetipsum praestitit, cum maiorem non haberet. Quodsi itaque hominum iuramentum per maiorem se i. e. per DEum omniscium, qui intimos cordis recessus novit, & utrum vere an false quis iuret, certo agnoscit, omnipotentem, qui perituri impietatem punire possit, iustum item, qui vindictam iustissimam de perituriis sumpturus sit, praestitum fidem apud homines facit ac lites terminat ψ . 16. quanto magis DEI iuramentum, per se ipsum, qui necessarium habet existentiam & ens summe perfectum est, iurantem fidem merebitur? Certe quam parum DEus cessabit esse, quin in aeternum idem semper futurus est; tam parum etiam promissiones eius tam gravi iuramento obsignatae verae esse desinent. Quia vero obiicere hic quis potuisset: quid opus fuit hoc divino iuramento, cum vel viro honesto ac integrae famae ultro credamus, DEUS autem *ἀψευδής* sit Tit. I, 2. Dubio tali nunc Apostolus occurrit, scribens: DEum eo ipso *abundantius*, imo plenissime immutabilitatem consilii sui haeredibus promissionis demonstrare voluisse, ut adeo quilibet etiam infirmus de factae promissionis impletione plenissime certus esse possit ψ . 17. Imo factum id esse *ἵνα διὰ τοῦ πρῶτου ἀμείβεσθαι ἐν ἑαυτῷ ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν ἰσχυρὰν παρακλήσιν ἔχωμεν οἱ κατὰ φύσιν κρείττους τῆς προκειμένης ἐλπίδος*. Sicque finem ostendit quare DEUS *ἀψευδής* non modo promittat, verum praeterea etiam ex superabundanti propter nos id quod promissit, sollemni iuramento confirmet.

§. III.

Possunt vero ea quae Apostolus de hac fidelium *ἰσχυρὰ παρακλήσει*

A 2

κλήσεως tradit, ad sequentia generalia capita referri, ut I. sistat παρακλήσεως illus immotum fundamentum. II. Naturam eius exponat. III. ostendat eos qui eandem revera possident.

§. IV.

Fundamentum immotum παρακλήσεως huius sunt duae res immobiles ac immutabiles, *ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμετάθετον, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεὸν, ἰσχυρὴν παρακλήσιν ἔχωμεν.* Mentionem hic facit Apostolus *δύο πραγμάτων*, duarum rerum actu existentium ac superstitum, intelligens per eas ex una parte *promissionem* divinam, ex altera vero *iuramentum* divinum, quippe quarum paulo ante disertam fecerat mentionem. Nec revera dissentiunt qui per priorem rem consilium DEI eiusque clarissimam declarationem (*) vel verbum DEI (***) intelligunt; quandoquidem promissiones divinae non modo fundantur in consilio divino, verum etiam hoc ipsum DEI consilium in promissionibus illis gratiosis fidelibus factis revelatur, inque verbo Evangelii solis quasi radiis scriptum legitur Eph. III, 5 -- 12. Dicuntur *πραγμάτα ἀμετάθετα, res immutabiles*, seu tales res quae nulla ratione transponi aut perverti possunt, quae infectae reddi non possunt, quibusve sua semper inest immota certitudo. Sunt autem *ἀμετάθετα* tum in se, tum in relatione ad homines quorum gratia factae, quodsi spectentur. Sunt tales in se & quidem initio *promissa* divina. Etenim venit illa a DEO immutabili, cuius essentia cum sit prorsus immutabilis & actiones eius tales esse necesse est Mal. III, 6. Pf. CII, 28. Jac. I, 17. Facta ea est secundum consilium ac propositum suum, quod pariter immotum ac certum Pf. XXXIII, 11. Esa. XLVI, 10. Dirigitur a divina veracitate, qua ipse in verbis & factis veracissimus est, atque hinc tam parum semel promissa revocare aut mutare potest, quam parum verax esse unquam desinere potest. *Non est DEus quasi homo ut mentiaetur: nec filius hominis, ut poeniteat eum. Dixit ergo & non faciet? loquutus est, & non implebit? Num. XXIII, 19. Sam. XV, 29. Imo rectum est verbum Domini & omnia opera eius in veritate. Pf. XXXIII, 4. Custodit veritatem in secula Pf. CXLVI, 6. Immutabile porro divinum iuramentum. Cum enim & illud non minus ac promissa a DEO veracissimo a sanctis-*

sanctissimo profectum sit, qui in nullo verbo unquam fallit; qui temere aut falso iurantes severe punit Ps. V, 7. cum praeterea per semetipsum i. e. per immutabilem, perfectissimam ac sanctissimam essentiam suam iuravit DEUS: cum denique nostram ἰχθυὸν παραβάλησιν pro sine habeat, quis amplius de immutabilitate huius iuramenti dubicaret? Certe aut hanc confiteri oportet, aut DEI veracitas, sanctitas, immutabilitas, ac perfectio neganda, imò DEUS hypocrisios accusandus erit, aliud ore praese ferens, aliud intus in corde gerens. Hoc autem cum vel de DEO cogitare blasphemum, istud contra concedendum erit. Valet de iuramentis divinis in genere quod David e divina Θεοπνευσία de iuramento patris filio suo praefecit inquit: *Juravit Dominus & non poenitebit eum.* Ps. CX, 4. Sed & immutabiles sunt res hae quodsi ad homines referantur quorum gratia factae. Sicut enim horum fides istis nil addit, ita nec incredulitas quidquam detrahit. Equidem haud raro fieri solet ut homines consilium divinum de salute sua aspernentur, ut quondam Pharisei Luc. VII, 30. ut promissionibus divinis omnibus numeris firmissimis fidem denegent, ut nec DEO iuranti credant: aut eo ipso promissionum divinarum iuramento confirmatarum certitudini nil prorsus detrahitur, cum vel viri honesti ac probi verbis sua constet veritas, quicquid hic vel iste de iis sentiat. *Quid enim si non crediderunt quidam, num illorum incredulitas fidem DEI inutilem reddet? Ne fiat. Esso autem DEUS verax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: ut iustificeris in sermonibus suis & vincas in iudicari te.* Rom. III, 3. 4. *Si non credimus ille fidelis permanet; negare seipsum non potest.* 2. Tim. II, 13. *Ἀποτάδετα* proinde sunt *μεγάλα* ista & quidem numero δύο, ut tanto maior nostra convictio sit.

(*) Ita haec interpretantur Jac. Capellus apud Polum in Synops. Critic. ad h. l. Joh. d' Outrein Comment. ad h. l.

(**) Hunnius ad h. l.

S. V.

Uterius quod dictum fuerat Apostolus confirmat, addens: *ἢ οὐκ ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν.* Dum ait *ἐν οὐκ* Hebraismus subesse censet ESTIUS (*) quem recte mutavit Interpres Vulgatus trans-

transfereus : *quibus impossibile est mentiri DEum*, ut sensus sit, DE-
 um nec simplici promissione nec iuramento mentiri ac fallere posse.
 Verum non opus erit ebraismum praeter necessitatem fingere. Sed
 nec necesse praepositionem *in* in capere pro *per*. Quantumvis enim
 id quandoque fieri non negetur; commode tamen communissima
 illa praepositionis huius significatio, qua idem notat quod *in* h. l. ser-
 vari potest, cum & sensus planus sit & commodus; videlicet DE-
 um nec in promissionibus suis, nec in iuramento etiam mentiri.
 Verbum *ψεύσας* in Scriptura notat *mentiri*, aliter loqui quam
 mens nostra cogitat aut compertum habemus, falsa proferre. Matth.
 V, 11. Coll. III, 9. saepiusque *τὸν dicere veritatem* opponitur Rom.
 IX, 1. 1. Tim. II, 7. 1. Joh. I, 6. Jac. III, 14. Cumque mendaci-
 um tale haud raro cum alterius deceptione coniunctum esse soleat,
 inde interdum etiam idem quod alterum *fallere, fraudare* Act. V,
 3. 4. Quaecumque iam ratione illud capias, nullo modo DEO tri-
 bui potest. Nec falsa DEus loquitur, alia corde gerens, alia ore
 proferens: nec quenquam fallere vult. Imo *ἀδύνατον ψεύσασθαι*
Θεόν. Non eo quidem sensu quod perquam difficulter id fieri pos-
 sit, quo sensu interdum vox *ἀδύνατον* venit Matth. XIX, 26. Marc.
 X, 27. Rom. XV, 1. sed quod penitus impossibile id sit. Est autem
 impossibilitas illa *non e parte DEI, sed e parte rei, nec ob defectum*
potentiae, sed ob perfectionem omnipotentiae ut bene notat SAM.
 SZATTMAR NEMETHUS. (**). Non est e parte DEI, quip-
 pe cui nil impossibile Jer. XXXII, 17, 27. Luc. I, 37. Verum e
 parte rei cum mentiri res mala seu peccatum sit, quod autem in
 DEum sanctissimum non cadit. Nec est ob defectum potentiae,
 quae infinita est, sed ob summam perfectionem omnipotentiae suae.
Propterea quaedam non potest DEus, quia est omnipotens, scribit
 AUGUSTINUS. (†) Sic contradictoria facere non potest, quia
 id everteret eius omnipotentiam. Si vellet, ut bis duo non essent
 quatuor everteret propriam voluntatem, ut nempe non existerent
 quatuor, quae tamen voluit volendo bis duo. Non neganda ergo
 omnipotentia, quia non potest ea quae hanc suam omnipotentiam
 tollunt. Evincit hanc impossibilitatem omnimodam asserta s. praec.
 necessaria ac immutabilis DEI essentia. Si fieri ergo posset
 ut aliquando mentiretur DEus, fieri eo ipso etiam posset ut des-
 ineret

7

fineret esse DEus, ut desineret esse immutabilis. Absurda hæc esse quis non videt? Mentiri posse magna est imperfectio, DEO ergo enti perfectissimo, non competet. Quin distingvitur per hoc DEus ab hominibus tum impiis, qui uti e patre diabolo sunt, ac desideria patris sui facere desiderant, *hic autem in veritate non stetit, quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius* Joh. VIII, 44. ita ipsi quoque diligunt *vanitatem ac quaerunt mendacium* Ps. IV, 3. tum piis etiam, qui quantumvis *linguam suam cobibeant a malo, ac labia sua ne loquantur dolum* Ps. XXXIV, 14. haud raro tamen per infirmitatem humanam, aut inanimadvertentiam se in promissis suis infideles demonstrant, sicque mendaces inveniuntur. *Omnis homo mendax* scribit Psalmista Ps. CXVI, 11. Hinc Apostolus: *γινώσκω δὲ Θεὸς ἀληθῆς, πᾶς δὲ ἀνθρώπος ψεύδης* Rom. III, 4. Dicitur ob hanc causam DEus alibi *אֱלֹהֵי אֱמֶת* DEus veritatis seu verax. Esa. LXV, 16. *ἀληθινὸς Θεὸς* 1. Joh. V, 20. *ἀψευδής*, qui mentiri aut fallere nescit Tit. I, 2. *ὁ Θεὸς Πᾶς ἐστὶ, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐ ἔστιν ἰδέσθαι* 1. Joh. I, 5. ubi pro more lingvæ graecæ duplex negatio vehementissime negat, q. d. nil quidquam tenebrarum, & sic nec mendacium in hanc classẽm utique referendum, in eo est; posterius membrum autem emphaseos gratia additur, ut sensus sit: DEus lux est tam pura, tam verax, ut nil quidquam tenebrarum, nil profus mendacii in eo deprehendatur. Imo in abstracto ἡ ἀλήθεια Joh. XIV, 6. audit. Ostendendum vero nunc etiam erit impossibilitatem illam mentiendi, quæ in DEO est per essentiam, præterea & in promissionibus eius & superaddito illis juramento stricte tenendam esse. Impossibile itaque est DEum mentiri in promissionibus suis. His enim quodsi ullum subesset mendacium ac deceptio, vel inde id fieret, quod desit DEO potentia implendi id quod promissit, vel quod mutarit voluntatem suam, id iam nolendo quod ante voluerat; vel quod aliud promiserit quam revera facere intenderit; vel quod non satis clare aut ambigue locutus fuerit. Ast neutrum dici potest. Non primum, quia id pugnat cum eius omnipotentia, iuxta quam *superabundanter facere potest quæ petimus aut mente concipimus, secundum virtutem illam efficacem in nobis*, Eph. III, 20. Non alterum quia

8
quia semper sibi constans ab immutabilis eius essentia. Non tertium, quia id foret DEum hypocritam facere, eiusque essentialem sanctitatem negare. Nec quartum etiam, & potuit enim DEUS clare loqui, cum sit ipsa sapientia, & voluit ita loqui, quia bonus, & actu etiam locutus est, quandoquidem eius promissionibus in Scriptura solis quasi radiis scriptae leguntur. Quibus observatis & ambiguitas illa, qua in errorem quis facile deduci potest, concidit. Nullum ergo mendacium, nulla deceptio cum insit promissionibus divinis, impossibile etiam erit DEum in promissionibus suis fallere, quia sunt illae τὸ ναὶ καὶ τὸ ἀμὴν 2. Cor. I, 20. Impossibile porro DEum in iuramento fallere. Nam praestat illud per se ipsum, cum maiorem se non habeat, ut antea dixerat Apostolus. Tam parum ergo in illo mentiri potest, quam parum se ipsum ac necessariam suam existentiam *abnegare potest* 2. Tim. II, 13. abnegaret autem revera, si iuramento tali subesset falsum. Accedit quod DEUS in iuramento suo perfectiones suas essentielles, sanctitatem, veracitatem, iustitiam quasi oppignoret, hominibusque potestatem concedat, quod si secus locutus fuerit ac res ipsa est, eas omnes negare. Imo si in simplici verbo fallere nescit, multo minus in tam gravi iuramento fallat.

(*) Comment. ad h. l. (***) Comment. ad h. l. p. 245.
(†) de Civit. Dei Lib. V. c. 10. Tom. V. Oper. col. 300.

§. VI.

Error proinde haud levis est, quando nonnulli tum antiquorum Pontificiorum ac Scholasticorum, tum recentiorum Cartesiorum defendere voluere, DEum fallere posse si velit. Ex illis GREGORIUM ARIMINENSEM, PETRUM ALIACENSEM, GABRIELEM adducit WILH. MOMMA (*) DOMINICUM BANNES (***) insuper citans. Videantur etiam quos adduxere MELCH. LEYDEKKER (***) & ABRAH. CALVIUS (†) Ex his autem sequentes audiamus, & quidem initio CARTESIUM ipsum, dum (††) ita scribit: *Agnosco fieri non posse ut ille (DEUS) unquam me fallat: In omni enim fallacia vel deceptioe aliquid imperfectionis reperitur: Quamvis posse fallere nonnullum videatur potestatis argumentum.* Iterum (†††) *Nolim tamen reprehendere illos, qui*

qui concedunt DEum per Prophetas verbale aliquod mendacium (qualia sunt illa medicorum, quibus aegrotos decipiunt ut ipsos curent, b. e. in quo desit omnis malitia deceptionis) proferre posse. Sequatur LUDOV. WOLZOGIUS (†*) Sufficit, inquit, DEum dixisse, ut sciamus eum fallere nolle. Dico nolle eum fallere, ut ne credatis non posse si velit. Cum enim omnis qui alterum fallere aggreditur eo censeatur in ista re quodammodo superior esse & vel acumine quodam ingenii vel potentia, aliave quacunq̄ facultate praestare, sique DEI tunc sapientia cum potentia caeteraque omnia attributa infinita, quis non videat creaturas etiam perfectissimas, quia sunt semper finitae, eopsē quod creaturaz, ab infinito creatore posse in errorem induci. Wolzogium defendit PETR. ALLINGA. (†*†) Verum (1) quid id aliud quam clarissimis Pauli verbis, quibus prorsus impossibile esse ait, ut DEus mentiatur aut fallat, indeque & promissiones divinas & iuramentum eius omnibus numeris esse firmissima ac immutabilia, manifeste contradicere. Certe cum impossibile sit DEum mentiri & fallere, pariter & istud impossibile, DEum velle mentiri & fallere. (2) Ipsa sana ratio dicitur phrasin istam, DEum posse fallere, non minorem absurditatem involvere quam si dixeris, DEum ab essentiali sua perfectione, veracitate ac sanctitate recedere posse si velit. Nam dum fallit a perfectione hac, veracitate ac sanctitate recedit. (3) Agnoscit Cartesius fieri non posse, ut DEus nos fallat, propterea quod in omni fallacia vel deceptione aliquid imperfectionis reperitur: Confiteatur item Wolzogius, DEum dixisse, se fallere nolle, temerarium ergo dicere velle, DEum fallere posse si velit. Imo nec vult, quia dixit se nolle, nec potest, quia fallere & decipere imperfectionis. (4) Non servat haec propositio, quocunq̄ etiam modo emolliatur, formam sanorum verborum a Paulo praescriptam 2. Tim. 1, 13. ac circa hunc articulum expressam, tum in nostro loco, tum 2. Tim. 11, 13. Tit. 1, 2. Frustra praetenditur 1. posse fallere esse nonnullum potentiae ac sapientiae argumentum, quibus alter alteri superior est. Nam qui ab infinito creatore cuius ut essentia sic & potentia ac sapientia infinita & perfecta, tale quid vel cogitare poterimus, cum posse fallere argumentum potentiae & sapientiae imperfectae tantum sit. Non est potentia perfectissima quae potest in-

B

erro-

errorem abducere: perfectior enim multo, quae id praestare non potest. Sic nec sapientia perfectissima dici potest, quae potest fallere, eo quod perfectior sit quae non potest fallere. Imo quam parum fallere seu deceptio perfectio appellari potest, tam parum etiam posse fallere argumentum perfectionis erit. Vanum, cum II. excipiunt: esse mendacium hoc saltem mendacium verbale, sine malitia deceptionis, quale medicorum in curatione aegrotorum. Etenim 1. nullum prorsus mendacium in DEum cadere in praecedentibus evictum fuit, adeoque nec verbale ei tribui debet. 2. & verbale mendacium pugnat cum DEI immutabilitate, veracitate ac sanctitate, quia & in illo aliud quid DEus loquitur quam quod corde gerit. 3. Non malitiosa tantum, verum in universum omnis deceptio a DEO abest, cum & minima non sit sine vitio. Instant III. DEum fallere posse si velit, esse saltem propositionem conditionalem, quae nil ponit in esse, imo ipsam illam conditionem esse impossibilem. Resp. 1. Si hoc vere sentiunt, quare non a propositione illa penitus abstinent, cum nil dicat, quin praeterea scandali plena sit? 2. Non deest nos propositiones conditionales fingere DEO indignas ac Scripturae Sacrae adversas.

(*) in praeced. theolog. Loc. de DEO p. 107. (***) in 2. Thom. qv. 7. art. 3. (***) in face verit. Loc. III. controvers. 14. p. 163. & seq. (†) System. LL. theolog. Tom. II. c. XI. p. 571. (††) Mediat. 4. p. 25. (†††) Respons. ad Obiect. secund. p. 76. (††) de interpret. Script. §. 24. (†††) Contra WITZLIUM quidem in modesta defensione p. 34. & seq. contra van MASTRICHT autem in Erotem. illustr. Decad. IX. Erotem. 8. p. 288. & seq.

S. VII.

Errant autem ex altera parte & illi graviter, qui exinde quod impossibile sit DEum mentiri, omnipotentiam divinam infringere conantur. Ita iam olim PLINIUS (*) DEum omnipotentem esse ex eo negavit, quia mori & fallere non potest. Quam puerilem argutiam tantae eruditionis virum urgere merito miratur LUDOV. VIVES (***) Miror ait, Plinium hominem & ingenio & eruditione tantum sic contra omnipotentiam DEI cavillari. Nam 1. utrumque de DEO dicit Scriptura & quod omnipotens sit, & quod fallere seu mentiri

mentiri non possit; utrumque ergo verum erit, nec alterum alteri opponi poterit. 2. Mentiri non potentiae sed impotentiae est. Quamvis enim posse mentiri, quoad externum vocum sonum, quandam notare videatur potentiam in eo, qui istud dicitur posse, quoad rem ipsam tamen non potentiam sed impotentiam potius significat, quia notat passivam potentiam, quae cum sit defectus quidam ac privatio boni, imperfectio adeoque impotentia est. Non posse ergo mentiri tantum abest ut omnipotentiam infringat, ut potius fortius probet, cum sit maxima perfectio ac potentia. *Potestas DEI non minuitur cum dicitur mori fallique non posse. Sic enim hoc non potest, ut potius si posset, minoris esses utique potestatis. Recte quippe omnipotens dicitur, qui tamen mori, fallique non potest. Dicitur enim omnipotens faciendo quod vult, non patiendo quod non vult, quod si ei accideret nequaquam omnipotens esset, unde propterea quaedam non potest, quia est omnipotens, inquit AUGUSTINUS (***) ac alibi (†) Magna illius verbi (Christi) potentia est, non posse mentiri, quia non potest esse illic est & non, sed est est, non non. Egregia etiam sunt sequentia: (††) DEus omnipotens est: & cum sit omnipotens mori non potest, falli non potest, mentiri non potest, & quod ait Apostolus, negare se ipsum non potest. Quam multa non potest, & omnipotens est. Et ideo omnipotens est, qui a ista non potest: nam si mori posset, non esset omnipotens, si mentiri, si falli, si fallere, si iniuste agere, non esset omnipotens, quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus qui esset omnipotens. Nec sequitur; possibile id est creaturae rationali, ergo & DEO. Etenim quod mentiri possint homines, id non potentiae, sed impotentiae est, non perfectionis, sed defectus; in DEum autem nec impotentia, nec defectus cadit. Nulla proinde ab hominibus ad DEum hic necesse poterit consequentia. Quin cum ne angelis bonis quidem id possibile sit, quippe qui persistentes in concreata sibi veritate in eadem ita confirmati sunt, ut nunquam vel a vero aberrare vel mentiri possint, & non minus creaturae rationales sunt, multo minus DEO, enti perfectissimo ac veritati ipsi, possibile erit. Imo nonne Paulus in eo, circa quem occupati sumus loco ἀδύνατον esse ait Ψεύσασθαι Θεόν; Pulchra sunt illa ALCUINI (†††) Omnipotens dicitur, eo quod omnia potest. Et*

quare dicitur omnipotens, cum omnia non possit? mentiri non potest, quia immutabilis est. Sed sciendum, quia quicquid illum deceat potest.

(*) Lib. II, Nat. Hist. c. 7. (***) Comment. in August. Lib. V. de Civ. Dei c. 10. (***) de Civit. Dei Lib. V. c. 10. Tom. V. Oper. col. 300. (†) de Trinit. Lib. XV. c. 15. Tom. III. Oper. col. 459. (††) Lib. de Symb. ad Catechum. Lib. I. c. 1. Tom. IX. Oper. col. 1094. (†††) de divin. Offic. c. 41. Part. II. Oper. col. 1124.

§. VIII.

Sed revertimur ad Apostolum, & exposito sic fundamento, istud quod eidem innititur iustramus, ac est *ισχυρά παράκλησις*. Quid in Scriptura *παράκλησις* nomine veniat, adeo ignotum non est, videlicet & *consolatio*, Luc. II, 25. Act. IX, 31. Rom. XV, 4. 2. Cor. I, 3. & *exhortatio* Rom. XII, 8. 1. Cor. XIV, 3. 2. Cor. VIII, 4. Hic autem quo sensu capi debeat auctores dissentiunt, & quidem tum antiquiores tum recentiores, alijs pro illo, alijs pro hoc significato militantibus, alijs utrumque conjungentibus. Neutra sententia inconueniens. Verum est e promissionibus divinis iuramento confirmatis nos validam habere posse consolationem, cum constantia ac fidelitas viri honesti ac integre famae, si aliquid nobis promiserit, certissimos nos esse iubeat de bono promisso certo obtinendo, unde maxima accedit menti nostrae quies & tranquillitas, adeoque efficacissima consolatio. Verum praeterea & hoc eadem has promissiones DEI immutabilis ac veracis efficacissima esse incitamenta ac stimulos acutissimos nos incitantes, ut cum alacritate ac constantia id faciamus quod a nobis requiritur. Verum etiam Apostolum hic & efficacem illam Christianorum consolationem commendare & eos quoque officii sui iuxta admonere. Seu ergo illam seu hanc sententiam elegeris, seu utramque coniunxeris, non aberrabis a vero. At neutra ex hisce suppeditis expositionibus placet celebri illi ac felici Scripturae interpreti, SEB. SCHMIDIO, qui (*) aliam proinde substituit. *Quid est ισχυρά παράκλησις haec, inquit, nisi fides? Equidem παράκλησις dupliciter accipi potest, active & passive: active est id quod nos consolatur i. e. verbum & iuramentum ipsum, quae hic intelligi non possunt, cum sint illa ipsa duo immutabilia per quae consolationem habere debemus, itaque passive hic accipi debet,*

ut

ut sic id quod consolatio ista in nobis efficit, h. e. fides vel fidei robur & perseverantia. Sed & fides nostra simul active est consolatio, siquidem & haec nixa verbo & iuramento DEI nos solatur. Jam equidem non nego in efficaci tali παραλήσει & fidem iunctam esse, quandoquidem homo fidelis gratiosas DEI promissiones in verbo oblatas agnoscit, assensum firmum iis praebet, cum & immutabilis DEI & iuramento praeterea confirmatae sint promissiones, eas fiducialiter & in individuo sibi applicat ac maxima cordis confidentia in iis tutus reclinat. Interim inde nondum sequitur, ergo etiam παραλήσεις illa nil nisi fides. Sit ita de παραλήσεις passive sumpta hic esse sermonem. Annon ergo divinae promissiones eiusque iuramentum conscientias nostras efficaciter consolari, veramque cordis quietem efficere non possunt? Imo eo illae directae sunt Esa. XL, 1. 2. Rom. XV, 4. Et ubi tandem in Scriptura fides παραλήσεις appellatur? Est itaque παραλήσεις haec tum vera animae tranquillitas, qua ipsa divinis promissionibus confidens & incommoda saeculi aequo animo sustinet & bona promissa certo sperat: tum salutaris excitatio ad res magnas gerendas aut tolerandas. Adiectum ab Apostolo epitheton ισχυρά, quod est ex ισχύς, robur, vires, potentia, notat rem praepotentem, efficacem, penetrantem ac de armatis Matth. XII, 19 vento Matth. XIV, 30. tonitru Apoec. XIX, 6. clamore Hebr. V, 7. adhibetur. Saepius tamen etiam idem quod validum ac firmum, in quo praesidium collocari potest, ut ισχυρά Φυλακί & χωρίον ισχυρόν apud Xenoph. Opponitur τῷ ἀσθενεί, quod est infirmum ac invalidum 1. Cor. I, 25. 27. IV, 10. Utraque significatio pro diversa acceptione vocis παραλήσεως servari poterit. Est vero epitheton hoc partim exegeticum, partim diacriticum. Vocat παραλήσειν hanc ισχυράν, tum quod in se firma ac valida, cum firmissimo innitatur fundamento, promissionibus divinis firmissimum iuramento confirmatis; tum quod corda nostra obfirmet, inque iis praepotentem suam exerat efficaciam Pl. XCIV, 19. Sed & talis recte dicitur ad distinctionem vel a vana consolatione, quam mundani suppeditare solent, & infirma, inanis, haud raro etiam ingrata est Job. XXI, 34. XVI, 2. vel ab infirmiori illa, qualis esse solet in fidelibus, tempore gravissimarum tentationum, cum vix ullam aut

admodum tenuem consolationem in se sentiunt *Esa. XXXVIII, 17. Sap. XVII, 13.* Vulgata in superlativo gradu accipit, dum *fortissimam* vertit. Non male, cum talis in se revera etiam sit, nec *invictam* in Scriptura positivum pro superlativo poni. *ισχυραν* hanc *παράκλησιν* fideles in se ipsis habere debere Paulus ait, *ἵνα ἔχωμεν*, se ipsum includens in communi loquitur, quia & sibi & omnibus multum intererat eandem firmiter in corde servare, quia omnium causa divinae illae promissiones factae ac confirmatae fuerant, quia unumquemque decebat indefessum ac constantem fieri imitorem illorum, qui per fidem & longanimitatem haereditarunt promissiones, ut antea monuerat. *ἵνα ἔχωμεν* scribit, ut intelligerent se & hoc bonum animae spirituale, ut reliqua omnia non ex se suisque viribus naturalibus, sed unice a DEO habere largitore munificentissimo, quique aibi se ipsum illud effecturum promisisset. *Esa. LI, 12. LXVI, 13.* unde *Θεὸς πάσης παρακλήσεως ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν* 2. Cor. 1, 4. 5. dicitur. Seriam etiam esse hanc eius voluntatem, ut haberent, quia hunc ipsum in finem & promiserit & promissa iuramento firmiter, ut sic per duas has res immutabiles eandem consequerentur: modo ipsi propria sua vel resistentia vel negligentia non facerent ut non haberent. Unum adhuc circa haec ostendendum nobis erit, quomodo nempe Ebraei ac cum illis fideles quicumque e duabus illis rebus, promissione ac iuramento divino, *παράκλησιν* istam hauriri potuerint. Poterant autem haurire seu DEUM ipsum, seu *δύο* ista *πράγματα* respicerent, DEUM si respicerent, noverant eundem esse DEUM immutabilem, veracissimum & sanctissimum, qui tam parum in suis decretis, promissionibus aut iuramento per se ipsum praestito mutatur aut fallit, quam essentiam suam mutare vel suam veracitatem & sanctitatem abnegare potest: Talis ergo cum promittit & quidem sine omni ambiguitate verbis planis & perspicuis: cum porro promittit eum ipsum in finem, ut firmam consolationem habeamus, equis non intus in corde suo efficacissimam persentisceret consolationem cum Davide iniquens: *Et nunc Domine DEUS, וְעַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְעַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ* 2. Sam. VII, 28. Ad *δύο* *πράγματα* oculos si deflecterent, erant illa *ἀμετάθετε* immutabilia, in quibus simpliciter impossibile DEUM

15

DEum mentiri ac fallere posse. Immutabiles ac fallere nesciae erant divinae promissiones & tale etiam iuramentum divinum. Ordinata erant a DEO ad consolationem talem producendam, adeoque in se & efficacissima & sufficientissima media. Non poterant igitur non in quacunque gravissima licet calamitate svavissimam inde capere consolationem, quod ipse DEus largitor omnium bonorum tot ac tanta iis promississet bona, quod iuxta iure iurando ea confirmasset, qui est ipsa veritas, idque quod semel promisit fidelissime servat. Haec illa firma consolatio, quam fideles omnium temporum habuerunt. *Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham, quae iurasti patribus nostris a diebus antiquis* Mich. VII, 20. quam cum contemplatur TERTULLIANUS (***) exclamat: *O beatos nos quorum causa DEus iurat! O miserrimos, si nec iuranti Domino credimus! Quod igitur DEus tantopere commendat, quod etiam humano more sub deiteratione testatur, summa utique gravitate & aggredi & custodire debemus; ut in asseveratione divinae gratiae permanentes in fructu quoque eius & emolumento proinde perseverare possimus.* Pariter HIERONYMUS (***) Idcirco iurat DEus, ut si non credimus DEO promittenti, credamus saltem pro salute nostra iuranti.

(*) Comment. ad h. l. p. 647. (**) Lib de Poenit. c. IV. Tom. II, p. 166,
 (***) Epist. XLVI c. 2. Tom. I, Oper. p. 224.

§. IX.

Illi quibus tantum bonum obtingit sunt iuxta Apostolum, *ἐὶ καὶ ἀφύγοντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος*. Paulo ante eos vocaverat *κληρονόμους τῆς ἐπαγγελίας*, haeredes promissionis, respiciendo ad testamentum DEI, nunc ab effectu eos describit, & sic sunt tales qui promissionibus divinis omnibus numeris certissimis excitati ad apprehendendam propositam spem confugiunt. Verbum *καὶ ἀφύγω* bis tantum in N. T. legitur, videlicet praesenti in loco ac Act. XIV, 6. notatque idem quod *aliquo confugio*, idque non sine magna emphasi, circa quam tamen exprimendam Commentatores in diversas abeunt partes. BEZA (*) metaphoram desumptam esse censet a ludis gymniciis, iis puta in quibus cursu deceratum fuit, ut adeo *καὶ ἀφύγω* accipiatur pro *συντόμως τρέχω*, *cursum corripere*,
cele

celeriter currere. Vereor autem an haec h. l. intenderit Paulus. Re-
 citus CAMERON (***) observans κατὰ φύσιν hoc respondere E-
 braeorum מוֹתָן quod per sperare, confidere verti solet, ac κατὰ φύ-
 σιν idem quod מוֹתָן perfugium, monet revera splendidissimam hic
 esse metaphoram quae significantissime demonstrat affectum animi
 eorum, qui in rebus adversis constituti, postquam se vident oppu-
 gnari undiquaque & frustra circumferunt oculos, vel expectantes,
 vel requirentes humanum auxilium, ad DEum tanquam ad unicum
 refugium sese recipiunt. Similia habent NEMETHUS & BRAU-
 NIUS (***) in specie eos comparando illis, qui apud Judaeos e
 divina constitutione ad asyla, securitatis ergo confugere poterant
 Num. XXXV, 12. 13. Jos. XX, 8. 9. XXI, 27. Sicut ergo hi om-
 nem securitatem in asylis inveniebant, extra illa autem in praesen-
 tissimo periculo versabantur; ita nec Sanctos ullam securitatem inve-
 nire extra DEum in Christo Jesu, quo itaque confugiant non ha-
 bere, nisi DEum solum; proinde relictis omnibus plena animi fidu-
 cia ad eundem contendere, ut tutissimum nanciscantur refugium.
 Maxime cum ipse eos ad se vocet Matth. XI. 28. & ad eundem
 confugientes beati praedicentur Ps. II, 12. Magis tamen placet PHIL.
 a LIMBORCH (†) sententia, qui metaphoram ab iis, qui gravi
 tempestate iactati ad anchoram sacram confugere solent, ne naufragium
 facientes pereant, petitam esse scribit. Id enim verbis im-
 mediate sequentibus apprime convenit. Quemadmodum igitur hi
 exorta tempestate sine mora flagrantissima cupiditate ad anchoram se
 recipiunt, in eaque tuto confidunt; ita non minori promptitudine
 intensissimo desiderio, plenaque cordis confidentia fideles ad propo-
 sitam iis a DEO anchoram sacram confugiunt. Ita pulchre vero
 fidei actus παραλήψεις iunctae delineantur. Agnoscit fides divinas
 promissiones, iis ut immobilibus sine haesitatione assentitur, magna-
 que cum confidentia ad DEum confugit, qui tantas fecit promissio-
 nes, quique fidelissimus ac prorsus immutabilis. Confugit autem
 eo non aliter quam per Christum. *Iustificati enim ex fide pacem ha-*
bemus cum DEO per Dominum nostrum Jesum Christum; per quem
& accessum habemus fide ad gratiam istam, in qua stetimus & glori-
amur in spe gloriae DEL. Rom. V, 1. 2. Ceterum quos Paulus hic
 vocat

17

vocat *καταφυγόντες*, Petrus 2. Epist. II, 20. ut *αποφυγόντες* sinit
 seu tales, qui *εσφυγερunt τὰ μωσμάτια τῶ κόσμου pollutiones mundi*.
 Nec enim quis ad DEum eiusque promissiones confugere potest,
 nisi prius istas mundi pollutiones, quae non secus ac semina sua
 pestifentialis occulte in mundo serpunt hominesque ad vitia sua
 natura pronos facili negotio inficiunt, effugerit. Ad alibi clare docet
 Scriptura 2. Cor. VII, 1. 1. Joh. III, 3. Longius ramen quam par
 est progreditur hic SEB. SCHMIDIUS (††) nostrum *καταφυγόντες*
 cum Petrino *αποφυγόντες* simpliciter idem esse opinatus, tum quod
 sibi non videatur congruere participium aoristi h. e. praeteriti tempo-
 ris; tum quod Paulus voce hac ad Abrahamum respiciat, cui pri-
 mum promissio illa iurata facta est, qui tunc fuerit *καταφυγών*, is
 qui effugerat e Patria Chaldaea scilicet a DEO evocatus, simulque
 ex hoc mundo: in quorum priori noster typus, in posteriori pater
 & exemplum factus sit. Quantumvis enim duo haec in uno eodem-
 que subiecto coniuncta esse debeant, sunt tamen in se distincta, nec
καταφεύγειν idem quod *αποφεύγειν*. Nec obest hic aoristi signifi-
 catio, quandoquidem ille indefinitam, haud raro etiam praesentis
 significationem habet: aut Abrahami exemplum, ille enim eo ipso
 quod e patria sua a DEO evocatus egrederetur non *καταφυγών*, sed
αποφυγών dicendus erat.

(*) Annot. ad h. l. (**) in Myroth. Evang. (***) suis ad h. l. Comment.
 (†) Comment. ad h. l. p. 605. (††) Comment. ad h. l. p. 648.

§. X.

Confugiunt autem ut apprehendant propositam spem, *κατα-
 ήσσει* seu *εις τὸ κρατήσσει τῆς προκειμένης ἐλπίδος*. Vox *ἐλπίς* ge-
 minam in Scriptura habet significationem, alteram propriam, qua af-
 fectum cordis fiducialem notat, quo homo bona futura a DEO pro-
 missa patienter expectat, nec aerumarum vel multitudine vel ma-
 gnitudine frangitur, Act. XXIV, 15. Rom. V, 4. 5. alteram meto-
 nymicam, dum pro re sperata quae est obiectum spei capitur Col. I,
 5. 27. 1. Thess. II, 19. Jam non desunt ex Interpretibus, qui po-
 stremam significationem hic urgent, eo quod optime eidem conve-
 niant addita praedicata, dum proposita esse ac a nobis apprehendi di-
 citur.

citur. Convenientior tamen alter significatus ob ea quae statim sequuntur, in quibus spes haec comparatur anchorae animae tutae ac firmatae ingredienti ad interius velaminis, quae certe spei, quatenus rem sperandam notat, haudquaquam conveniunt, optime autem in spem ut fructus fidei ac virtus Christiana ante delineata est, quadrant. Obiectum spei huius nimium restringit THEOD. AKERSLOOT (*) saltem ut hypothesein suam semel constitutam tueatur, quando illud liberationem a Lege Mosis ceremoniali totoque cultu Levitico fuisse asserit. Etenim non hoc tantum, sed alia graviora, bona coelestia ac aeterna Abrahamo a DEO promissa erant. Plura etiam sunt quae fideles N. T. a DEO sperant. Verius ergo vitam aeternam intellexeris, quam DEUS omnibus temporibus, tam sub veteri, quam novo foedere, fidelibus clare promisit, cuius item & in hac vita iam aliquem praegustum habent *gustantes donum coeleste & participes facti Spiritus Sancti, gustantes pulchrum DEI verbum virtutesque futuri seculi.* Hebr. VI, 4. 5. una cum ceteris bonis a DEO promissis. cum *benedixerit nos Pater Domini nostri Jesu Christi in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo* Eph. I, 3. ita ut iam magna cum fiducia accedamus ad thronum gratiae, ut accipiamus *misericordiam & gratiam inveniamus in opportunum auxilium* Hebr. IV, 16. Dicitur haec spes *ἐπί τῆς ἀποκαταστάσεως* spes proposita, vel obiectum suum seu rem speratam a DEO in promissionibus Evangelicis fidelium animis propositam; quemadmodum quondam apud Graecos luctatoribus aut in stadio currenibus *σπαρτήριον* seu *corona*, nec non palmae ad eos animandos proponi solebant; (***) vel quod ab ipso DEO proposita sit instar validae columnae, quam firmiter amplecti debemus, cum DEUS non minus spe quam fide utatur ad firmandas animas nostras: vel quatenus ea in promptu est, ac omnibus ad illam accessus patet, modo ipsi se ea indignos non reddiderint. Id enim recte propositum dixeris, quod ita expositum ut longa inquisitione non indigeat. Hanc Paulus vult *ἀσπαστικῶς* apprehendere i. e. firmiter ac mordicus tenere, ne vel iterum elabatur, vel ab altero vi eripiat, quam significationem verbum hoc crebro in Scriptura habet Marc. XIV, 44. 46. Act. II, 24. Duo ergo importat, ipsum initio apprehendendi actum, deinde apprehensi boni fidelem

fidelem ac firmam retentionem. Quorum utrumque Christianis perquam necessarium. Non sufficit proposita in Evangelio bona coelestia ac aeterna agnoscere sibi que applicare; sed & asserenda sunt tanto fidelius in corde bono, quanto magis hic insidiantur hostes nostri spirituales ut eadem nobis auferant. Hinc Salvator ipse monet: *quod habetis, κρατήσατε* studiose ac mordicus *tenete, donec veniam.* Apoc. II, 25. & iterum: *Ecce venio cito: κρατεί σερρα* quod habes, *ne quisquam eripiat coronam tuam,* III, 11. Respondet huic verbo alterum *ἐπιλαμβάνεσθαι*, quo Apostolus 1. Tim. VI, 12. utitur, ac notat rem quandam manu utraque iniecta magna cupiditate ac vehementia capessere, quod super eius praesentia insigniter laetemur, & quam aegerime eandem iterum dimissuri simus.

(*) Comment. ad h. l. (***) Vid. Disput. mea de Agnothetis Graecorum §. X, & seq.

§. XI.

Progreditur nunc Apostolus ad spei huius commendationem. Commendat autem ab insigni quam adfert utilitate, hancque per comparisonem cum re illis qui in praesentissimo vitae periculo verstantur utilissima, imo maxime necessaria, luculenter ostendit: *ὡς ἄγκυραν ἔχαμεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβήαιαν, καὶ ἐπισερχομένην εἰς τὸ ἐσάτερον τῶ καταπετάσματος.* Equidem SEB. SCHMIDTUS ad h. l. haec spei minus convenienter, convenientius vero fidei, quam Paulus antea ex sua hypothese, consolationem vocaverat, applicari posse censet; Ast non opus est ad remotius nomen hic recurrere, cum propinquius adsit, ad quod relativum illud *ὡς* commode referri potest, puta *ἐλπίδος* seu *spei* vox. Spei etiam omnia illa praedicata quae Apostolus hic recenset optime conveniunt, ut post declarabitur. Comparat ergo Paulus Christianorum spem cum Anchora. Anchorae hieroglyphicum non apud Aegyptios tantum, verum & Graecos ac Romanos plurima significabat, quae fusius exposuit JO. PIERIUS (*) Scopio Paulino autem ea significatio maxime convenit, qua tutelam ac refugium tutissimum notabat, (***) petitque Apostolus h. l. metaphoram a navigatoribus, qui cum in procellolo mari navigant, naves suas anchora vel una vel pluribus firmare sicque a naufragio tutas reddere consueverunt. (***)

Nec inusitatum in Sacris Litteris metaphoram a re nautica petere. Sic Ecclesia eiusque membra sub imagine navis delineantur Apoc. VIII, 9. XVIII, 17. 19. ministri ecclesiae ὑπηρέται vocantur 1. Cor. IV, 1. fidelibus πληροφόροι seu quod plenis quasi velis acti ad portum coelestem contendant Coli. II, 2. 1. Thess. I, 5. illis autem qui pereunt fidei naufragium tribuitur 1. Tim. I, 19. Habet itaque navis, maxime quodsi in alto mari naviget anchoram suam, quae in mare eicitur, fundum petit, eidem infigitur, navim sistit, eamque si ventus marisque refluxus sit adversus ne retro repellatur, retinet aut exorta tempestate ne fluctibus everratur vel allisa confringatur praecavet; Habent certe etiam fideles in spe sua talem anchoram. Quoad vivunt in vastissimo quasi oceano inter decemanos fluctus gravissimasque procellas cursum suum instituire necessum habent. Ne igitur frangantur aut penitus submergantur ad spem ut sacram anchoram (†) confugiunt. Ps. LXII, 2. 3. 6. & seq. Rom. V, 5. Pulchre analogiam inter spem & anchoram exposuit GERHARDUS (††) Quemadmodum enim anchora in profundum maris projecta navim firmat & a submersione tutam reddit, nautasque conservat, ut tandem cessante tempestate salvi in portum perveniant. Sic spes in ipsam coelum penetrans atque in Christo fixa firmat corda credentium & ab aeterno exitio eos tutos reddit ac in tempestate perfectionum conservat, ut tandem salvi in portum patriae coelestis perveniant. Sicut porro anchora navim contra fluctus; ita spes fidelium animas contra tentationes facit immobiles. Sicut anchora in medio fluctuum navim retinet, ne a vento ac fluctibus abrepta dispareat; ita spes sanctos in immenso vitae huius oceano procellosisque laborum fluctibus ita retinet, ut firmi & securi permanent. Uti anchora antrorsum e longinquo projecta navim etiam contra fluctus progredi facit; sic spes remotissima apprehendens sanctos post se trahit, ut fluctibus obvientibus non modo fortiter resistent, verum etiam contra eos felices faciant progressus. Alia ut iam non urgeamus. Interim nec disconvenientia hic occurrens negligenda erit. Anchora terrae infigitur, spes autem ad coelestia subvolat. Navis quamdiu ab anchora retinetur in portum tendere nequit, quin impedit. iacta anchora cursum; secus spes, quae

quae magis adhuc excitat, ut magna cum alacritate properemus ad portum coelestem Phil. III, 14 *Τῆς ψυχῆς ἄγκυραν* Paulus spem vocat, quia de animae salute potissimum sibi sermo erat, anima etiam praepriis tentationum ac persecutionum fluctibus variis hac in vita agitur, sicque ea omnium maxime opus habet. Particulam *ὡς* autem quod attinet, ea non solum similitudinem, verum ipsam etiam veritatem notat, ut alias crebro. (†††) Vere id animae est spes divinis promissis innixa quod est anchora navis.

(*) Hieroglyphic. Lib. XLV, c. 2, p. m. 483. seq. (**)
Ἄγκυρα μεταὰ Φορμῶς αἰ ἀσφαλῆσαι scribit e Sophocle HESYCHIUS in Lexico p. 13. (***) Vid. quae de anchorarum speciebus ac figuris e veterum monumentis, nummis & marmoribus adducit JO. SCHEFFERUS de Militia navali Veter. Lib. II, c. 5, p. 147. seq. JO. POTTER Archaeolog. graec. Lib. III, c. 16, col. 515. EIL. GREGOR GYRALDUS de renavtica c. 12, p. 123. CAELIUS CALCAGNINUS Commentar. ad Gyraldum p. 311. (†) Inter plures illas anchoras quibus naves apud Veteres instructae erant una praecipua erat, reliquas mole & firmitate superans *ἰσχυρὰ* dicta, quae non nisi in extremo periculo iaciebatur, teste JUL. POLLUCE Lib. I Onomast. c. 9, n. 4, p. 26. *ἄγκυρα ἰσχυρὰ ἢ χαρῆς ἀνάγκης ἢ χρωμάτων.* (††) Comment. ad h. l. (†††) Vide GLASSII Philolog. Sacr. Lib. III, Tract. V. can. 28. col. 1014.

S. XII.

Addit geminas spei proprietates, quas ipsa cum anchora communes habet, ita tamen, ut iis etiam anchoram antecellat. Prior est quod sit *ἀσφαλῆς τῆς βεβαίας*. *ἀσφαλῆς* id dicitur, in quo nullum prorsus lapsus aut erroris est periculum, adeoque certissimum ac firmum. *βεβαιον* autem eandem ferme cum priori habet significationem, id quod firmum, constans ac tutum notans. Sic *ἐπαγγελία βεβαία* promissio firma ac constans Rom. IV, 16. *λόγος βεβαιός* sermo firmus Hebr. II, 2. *διαθήκη βεβαία* testamentum constans & invariabile Hebr. IX, 17. Utrumque rectissime spei tribuitur & quidem tum in se, DEum enim habet autorem, qui inde *θεὸς τῆς ἐλπίδος* appellatur Rom. XV, 13. fundamento firmissimo, divinis puta promissionibus iuramento confirmatis cum *πληροφορία* Hebr. VI, 11. adhaeret, tuta est ac fallere nequit Rom. V, 5. tum in rela-

tione ad nos, cum tutos nos reddat ac securos adversus quascunque tempestates, quibus hac in vita inquietamur. Verum & antecellit hic spes anchoram. Contingit quandoque ut anchora navim tenere nequeat, prout videmus navim, in qua Paulus, exorta maxima tempestate ne quidem a quatuor anchoris detineri potuisse Act. XXVII, 29. Fieri item potest ut anchora diffingatur, vel ut rudentes rumpantur, vel ut fundus lubricus sit. Id vero cum accidit, navis utique tuta esse nequit, quin tempestate ac fluctibus abripitur, in petram conicitur, naufragium patitur aliisque modis vexatur. Ast vera Christianorum spes haec non extimescit, nulla tentationum aut persecutionum tempestate frangitur, nullis mundi pollicitationibus aut conaminationibus commovetur, quin firma semper ac immota persistit, ut tuto ei confidere possint fideles.

§. XIII.

Rectissime hinc dubitatio illa Pontificia, qua hominem fidelem etiam ac iustificatum de gratia DEI, peccatorum remissione ac salute aeterna dubitare debere docent, refellitur. Esse autem illam Pontificiorum receptam doctrinam, patet e confessione Concilii Tridentini, cui, ut ingenuè profitetur BELLARM. (*) *Catholicus omnes ingenia sua atque iudicia sponte subiiciunt, quod (**)* quamvis concedat, *necessarium esse credere, neque remitti, neque remissi fuisse unquam peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum, mox tamen subiicit: non est asserendum, oportere eos qui vere iustificati sunt absque ulla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos.* Et postea: *Sicut nemo pius de DEI misericordia, de Christi merito deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum se ipsum, suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare ac timere potest, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam DEI esse consecutum.* Plures testes interque eos non tantum privatos Doctores, verum & integras Academas, Parisiensem ac Lovaniensem adducit BELLARMINUS I c. GERHARDUS item (***) Verum contrarium docet Apostolus Christianorum spem anchoram animae *ἀσφαλῆς τε & βεβαία* vocans, i. e. talem, quae firmissima, immobilis, certissima ac tutissima. Hoc autem ubi adest, dubi-

dubitatio exulat, quin homo plena cordis fiducia, non autem con-
 iecturali tantum certitudine in promissionibus divinis recumbit. Al-
 terum argumentum suppeditat paulo ante asserta divinarum prom-
 issionum immota firmitas ac certitudo, unde ita colligimus: Q. di-
 vinas habent promissiones de gratia DEI, peccatorum remissione ac
 vita aeterna omnibus numeris firmissimas ac immutabiles, illi de his
 omnibus dubitare necessum non habent. Atqui fideles tales pro-
 missiones habent. Ergo. Maioris consequentia sua radiat luce, ex
 superabundante vero ex ipsa promissionum divinarum indole proba-
 tur. Sicut ergo promissionum diabolicarum proprium est quod
 sint incertae, ambiguae, fallaces ac mendaces, ut testantur oraculo-
 rum responsa, imo Salvator ipse asserit Joh. VIII, 44. hominum
 item promissis non semper tuto stare licet; ita contra divinae pro-
 missiones hoc sibi proprium vendicant, quod sint certae, indubita-
 tae, immotae & veraces. Tales autem ubi adsunt promissiones quid
 opus dubitatione? Minor supra §. IV. probata. Accedit iuramenti
 divini stabilitas, quodque DEum mentiri impossibile sit, iuxta §. V.
 Non solum enim DEus fidelibus suam promittit gratiam una cum
 omnibus ex hoc inexhausto fonte profluentibus bonis, sed & iura-
 mento eas confirmat, ne ulla prorsus relinquatur dubitatio, Ezech.
 XXXIII, 11. Joh. V, 24. Imo finis iuramenti huius promissionibus
 divinis per se immutabilibus ac verissimis ex superabundante adieci
 est, ut firmam habeamus consolationem. Ut ergo consilium DEI
 firmum, eiusque iuramentum immobile ac verissimum; ita quoque
 consolatio nostra inde orta, hisque rebus certissimis innixa pariter
 firma, certa ac immota esse debet. Vide quae §. VIII. dicta sunt: Ex-
 cipit hic Estius (†) Quamvis certitudo promissorum divinarum sit
 inalterabilis, tamen non esse unumquemque certum promissa DEI ad
 se pertinere, cum valde incerta nobis sit illa DEI voluntas, de qua
 scriptum est, cuius vult miseretur & quem vult indurat. Rom. IX,
 18. Resp. 1. Nec nos unicuique promiscuae, sed tantum vere in Chri-
 stum credentibus hanc certitudinem tribuimus, horum autem qui-
 libet quam certissimus esse potest divinas promissiones & ad se in-
 dividuo pertinere. Etenim promissiones hae universales sunt, quae
 particulares ac singulares includunt. Certe qui gratiam suam omni-
 bus

per legitimam consequentiam ex eo deduci posse, quod postremum autem oppido falsum. Ita enim homo fidelis concludit: DEUS veracissimus promisit, iuramento confirmavit ac per Sacramenta ob-signavit se omnibus ac singulis de peccatis suis serio dolentibus & ad Christum eiusque meritum vera fide confugientibus velle peccata remittere, in gratiam eos recipere, imo *benedicere in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo* Eph. 1, 3. Ego serio de peccatis meis doleo, ego plena cordis fiducia in merito Christi infinito requiesco. Ergo omnino certissimus sum, DEUM & erga me talem fore. Talem collectionem ad sui ipsius convictionem firmissimam ceterisque in exemplum instituebat Paulus: *Fidelis, inquit, sermo & omni acceptione dignus quod Christus IESUS venit in mundum peccatores servare, quorum primus sum ego. Sed propter hoc misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet IESUS Christus omnem longanimitatem ad informationem futurorum credere in illo in vitam aeternam* 1. Tim. 1, 15. 16. Imo 2. falsum non contineri in Scriptura immediate particulares promissiones ad individua directas. Quid enim clarius illis Apostoli: *Si TU confessus fueris ore tuo Dominum IESUM & credideris corde tuo, quod DEUS eum excoelaverit ex mortuis, TU salvaberis* Rom. X, 9.

(*) Lib. III. de Justific. c. 3. (***) Sess. VI. c. 9. (**) Loc. de Justific. §. 90. Tom. III. p. 343. (†) Comment. ad h. l. (††) l. c. §. 8.

§. XIV.

Alera spei, ut spiritualis anchorae animae, proprietates est, quod intret usque ad interiora velaminis. Sic enim pergit Apostolus: *καὶ ἐισερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τῆς καταπέτασμα* Ⓞ. Anchora communis quodsi navim tutam reddere debet, eam non in undis haerere, sed fundo pelagi dentes suos insigere necessum est, quoque altius eos ibidem infixit, tanto magis navim securam faciet. Eodem modo cum spe comparatum, non haeret illa in fluxis ac instar undae instabilibus mundi rebus sed penetrat, non deorsum tamen sed sursum, in interiora coeli, *εἰς τὸ ἐσώτερον τῆς καταπέτασμα* Ⓞ. *καταπέτασμα* a *καταπέταξι* Ⓞ, *expando, explico*, item obtego velo dicta, notant in Scriptura S. ut & apud LXX. velamina seu aulaca quodam in teatorio, deinde in templo Hierosolymitano usitata,

D

quae

quae ante fores expansa erant ac interiora obtegebant sive velabant.
 Tertia in tentorio tria erant; extimum atrii, longum viginti, altum
 quinque cubitos et quatuor columnis suspensum ex hyacintho & pur-
 pura coccoque bis tincto ac bysso retorta, opere phrygiano Exod.
 XXVII, 16. XXXV, 17. XXXVIII, 18. medium, portae illius partis
 tabernaculi, quae Sanctum dicebatur, oppansum, columnis quin-
 que e cedris lectissimis auro obductis cum uncis aureis ac stylobatis
 aeneis adpensum, latum altumque decem cubitos ex hyacintho &
 purpura coccoque bis tincto ac bysso retorta opere phrygiano. Exod.
 XXVI, 36. 37. XXXVI, 37. intimum, Sanctum a Sancto Sanctorum
 separans factum ex eadem materia eademque arte qua prius, exorna-
 tum Cherubinibus & appensum quatuor columnis e cedris lectissimis
 auro obductis, cum uncis aureis & stylobatis argenteis Exod. XXVI,
 31. 32. 33. XXXVI, 35. In templo autem a Salomone exstructo
 cum loco extimi aulaei porta fuerit, ut ex JOSEPHO (*) disci-
 mus, duo tantum deprehendebantur aulaeae, quae idem Josephus
 τὰ ἐνδοτέρα καταπέτασμα vocat. (**). Alterum quod dividebat
 Sanctum ab atrio, alterum quod Sanctum Sanctorum a Sancto sepa-
 rabat. Exemplar templi Salomonis imitati sunt, qui e Babylonico
 exilio reduces secundum templum Hierosolymis exstruxerunt; saltem
 differentia occurrat, quod in primo templo Sanctum & Sanctum
 Sanctorum muro fuerint distincta, unico tantum aulaeo ad ingres-
 sum appenso; In secundo autem templo cum ignorarent Judaei,
 utrum murus iste pertinuerit ad Sanctum, an vero ad Sanctum San-
 ctorum, ne forte errorem quandam committerent, duo confecerunt
 vela, unum versus Sanctum, aliud versus Sanctum Sanctorum,
 ut adeo per duo vela e Sancto in Sanctum Sanctorum intrandum fue-
 rit. (***) In specie autem καταπέτασμα nomine utpluri-
 mum interius velamen Sanctum Sanctorum a Sancto dividens veni-
 re solebat, alterum autem exterius κάλυμμα dicebatur. Testis est
 PHILO (†) Ex iis autem h. e. ex hyacintho, cocco, purpura, bysso
 τὸ τε καταπέτασμα καὶ τὸ λεγόμενον κάλυμμα paratum est. τὸ μὲν
 εἶσω, illud quidem interius, ad quatuor columnas, ut occultaretur
 adjutum τὸ δὲ ἔξω, hoc autem exterius ad quinque, ne quis pro-
 fanus possit introspicere sacra. Et paulo post: In conspectu autem
 quibus

quatuor & quinque columnarum, quod proprie dici potest templi vestibulum, inclisum duobus velis, quorum interius vocatur καταπέτασμα, exterius vero appellatur κάλυμμα. Unde etiam LXX. voce illa Ebraeorum מִזְבֵּחַ quo Moses interius velum insignit, plerumque exprimeret consueverit, quemadmodum alteram vocem יוֹד qua Mosi exterius velum venit per ἐπισπάσθων verterunt. Nullum est dubium Apostolum h. l. non ad exterius, sed interius velum digitum intendere, neque tam ad vela tabernaculi quam templi respicere, quod tunc temporis ob omnium oculos versabatur. De re Ebraeis notissima ac ἐσωτέρω τῷ καταπέτασμαⓄ loquitur: per hoc autem Sanctum Sanctorum notatur. De isto ἐσωτέρω τῷ καταπέτασμαⓄ loquitur quod Pontifex summus semel in anno ad expiandum populum ingrediebatur, quod utique non aliud, quam Sanctum Sanctorum. Nec ipsum tamen Sanctum Sanctorum, verum quod illo fuit praefiguratum intelligit, puta coelum beatorum Ebr. IX, 24. Ibi enim Spes Christianorum fundum invenit turissimum, eo quoad vivit adspirat fidelis Coll. III, 1. 2. Rom. V, 2. Philipp. III, 20. eo Pontifex N. T. Christus, ut statim dicitur, pro nobis ingressus est. Uti quondam ἐν ἐσωτέρω τῷ καταπέτασμαⓄ DEUS super arca foederis gratiose habitabat, aspectum autem suum velo obtento impediēbat; ita & coelum beatorum sedes eius, ubi lucem inhabitat inaccessibilem, quem vidit nullus hominum nec videre potest 1. Tim. VI, 16. sub hoc velo latent nobis a DEO praeparata bona inenarrabilia in futurum seculum asservata. Dilēxi nunc nati DEI sumus, & nondum apparuit, quid erimus, Scimus autem quoniam si apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est 1. Joh. III, 2. Benedictus DEUS Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum multam misericordiam suam regenerans nos in spem vivam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. In haereditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem conservatam in caelis in vos, in virtute DEI custoditos per fidem in salutem paratam revelari in tempore novissimo 1. Petr. I, 3. 4. 5. Maluit vero Apostolus hic figurate quam proprie loqui, ac τὸ ἐσωτέρω τῷ καταπέτασμαⓄ, quam coelum ipsum nominare, quia propositum sibi habebat ad aliquantisper intermissam Pontificatus Iesu descriptionem reverti, huiusque ut Pontificis intra velum ingressum

gressum pro nobis commendare. In coelum ipsum ergo anchora animae nostrae spiritualis ingreditur, ut ibi alte se figens animas nostras de promisso a DEO bono plene perivasas ac securas reddat, perinde ac si nos e terra elevatos aliquatenus in coelo praesentes sifteret, bonique promissi contemplatione ac meditatione ita totos detineat, ut eius iam hac in vita quendam habeamus praegustum. Unde non modo summum cordis gaudium oritur, sed & tuta securitas, ut nulla vi, nulla tentationum tempestate, nullis vitae incommodis aut malis a DEO ac coelestibus bonis avelli possimus. 2. Timoth. I, 12.

(*) Lib. VIII. Antiqu. Jud. c. 2.

(**) Antiquit. Jud. Lib. VIII, c. 2.

(***) Vid. de velis hisce LIGHTFOOTUS Hor. Hebr. & Talmud. in Match. XXVII, 51. JOH. LUNDII Jüdische Heiligthümer Lib. I, c. 6. p. 23. Lib. II, c. 6. p. 266, 267. (†) de vita Moïsis Lib. III, p. 667. & 669.

S. XV.

Quod Apostolus modo de τῷ εἰρωτέρῳ τῷ καταπετάσματι dixerat, id iam distinctius exponit, indicans clarius non de typo seu Sancto Sanctorum templi Hierosolymitani, verum antitypo coelo ipso per illud adumbrato, sibi esse sermonem. Ὅπως αὐτὸν προσέρομεν ὑπὲρ ἡμῶν ἐισῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελλισθηδὸν ἀρχιερέως γενομένου εἰς τὸν αἰῶνα. Ast Christus in ipsum coelum, facta nostra redemptione, ingressus Marc. XVI, 19. Luc. XXIV, 51. Eph. I, 20. Is qui coelum ingressus dicitur est Ἰησοῦς, DEUS & homo in unitate personae, quanquam non secundum divinam naturam, cui nil in tempore dari potuit, cuiusque thronus coelum iam inde ab aeterno fuerat, verum humanam tantum, secundum quam ut se humiliaret obediens factus usque ad mortem, mortem autem crucis; ita & DEUS eundem superexaltaverat ac donaverat nomen super omne nomen. Phil. II, 8. 9. Is qui in mundum venerat ad salutem in Adamo amissam denuo reparandam, quod vel hoc ipsum nomen, angelo interprete, significabat: Vocabis nomen eius Ἰησοῦν, ipse enim salvabit populum suum a peccatis eorum Matth. I, 21. qui ut eandem repararet, semetipsum dedit ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων. 1. Tim. II, 6. utque tandem perficeret ac plene consummaret coelum ipsum, oblato his.

his in terris sacrificio expiatorio, ad comparandum pro nobis coram DEO ingressus est Hebr. IX, 24 seq. Paulus eundem hic partim ut *πρόδρομον*, partim ut *ἀρχηγὸν* sifitit: πρόδρομος *præcursor* is dicitur qui alios præcedit, viam monstrat, quam sequi debent, locum item subsequitur præparat. Talis præcursor erat Johannes Baptista, qui ante Christum veniebat, hunc brevi venturum nunciabat, eique per concionem poenitentiae ac baptismum viam ad corda hominum parabat. Esa. XL, 3. 4. 5. Matth. III, 1. 2. 3. LXX voce hac pro ebraeo כַּרְרַב *primus fructus seu primitiae, præcox*, utuntur. Num. XIII, 20. Esa XXVIII, 4. quem significatum & apud alios scriptores graecos habet. (*) Utrumque rectissime Christo applicatur, ipse ut a postremo initium faciam, *πρωτότοκος* πρώτης κτίσεως Coll. I, 15. *πρωτότοκος* ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γενήται ἐν πάσιν αὐτὸς πρωτεύων ψ. 18. praefiguratus quondam in V. T. per primitiarum oblationem, maxime manipuli hordeacei, qui altero festivitatis Paschalis die DEO offerri debebat Lev. XXIII, 10. 11. (**). Sicut iam manipulus iste ante ipsam messem DEO offerebatur, oblatumque Israëlitis indubitatam spem faciebat, ipsam etiam messem certo secururam; ita & Christus primitiae factus in sua tum resurrectione tum ascensione, ut indubitata fide idem & nobis obventurum credamus 1. Cor. XV, 23. Verum & priori sensu rectissime *πρόδρομος* audit. Primus est, qui in Sanctum Sanctorum coeli intravit, viam eo in Adamo oclusam aperuit ac monstravit, nosque membra sua post se trahit Joh. XIV, 3. Modo recte id etiam intelligatur, videlicet dicitur Christus *πρόδρομος* *præcursor* non ratione temporis sed causationis: propterea talis est, quia introitum in coelum ipse nobis fecit & aperuit, non autem quia ante omnes ac primus eo ingressus. Etenim haec est excellens illa meriti sui virtus & efficacia quod profuerit hominibus & tunc iam, cum actu nondum fuit praestitum. Sponderat ipse ut mediator DEum inter & homines, perfectissimam satisfactionem in plenitudine temporis laeso ac irato DEO praestandam, quam cum certo futuram praevideret DE-

us, intuitu huius satisfactionis ac meriti hominibus reconcilia-
 tus fuit, atque hi illius fructus iam inde ab initio mundi facti
 participes. Unde non obest, iam ante Christi in coelum in-
 gressum Enochum Gen. V, 24. Ebr. XI, 5. Eliam 2. Reg.
 II, 1. II. anima & corpore aliosque in fide decedentes quoad
 animam in coelum venisse. Eo enim quamvis ante Christum
 ingressi, huius tamen merito ac virtute ingressi. Praeterea
 nemo eorum coelum ingressus ut $\pi\rho\delta\delta\epsilon\omicron\mu\textcircled{S}$, i. e. talis a cuius
 ingressu ceterorum ingressus dependet, qualiter quidem fide-
 lium in coelum ingressus ab hoc ingressu Christi dependet Joh.
 XIV, 2. 3. Est tandem & haec praecursoris nostri prae reli-
 quis praerogativa insignis, quod cum hi ut ministri tantum ac
 cohaereditate vi meritoque Christi praecurrerint, ipse propria di-
 gnitate ac virtute, ut supremus Dominus, dux ac caput eo in-
 traverit. *Habuit Christus praecursores suos Johannem Baptistam
 & Prophetas, acque adeo omnes pios ante Christum, in fide Chri-
 sti defunctos. Sed illi praecursores erant ut apparitores, ut co-
 haereditate vi meritoque Christi praecurrentes ad sanctuarium coe-
 leste, quod absque illo nec illis nec cuiquam patuisset unquam,* pul-
 chre scribit JAC. CAPELLUS. (***)

(*) THEOPHRAST. de caus. plant. Lib. V. c. 1. (***) Vide
 haec fusius exposita a JOH. BIERMANNO in Mose & Christo
 Lib. IV. c. 2. p. 639. 640. 651. seq. (***) in Critic. Anglic.
 ad h. l. Tom. VII. col. 4201.

S. XVI.

Inanem autem operam impendit BECANUS (*) cum
 ex his ipsis verbis argumentum pro limbo Patrum necesse co-
 natur, ita colligens: *Christus dicitur intrasse coelum tanquam
 praecursor reliquorum. At non fuisset praecursor reliquorum si
 iusti V. T. ante illum intrassent.* Nam I. ita colligit contra
 amentem Pauli, qui ut modo indicatum fuit Christum praecur-
 sorem vocat non ratione temporis, sed causationis, quia per
 ac propter illum coelum ingredimur. Hoc autem sensu cum
 Christus noster sit $\pi\rho\delta\delta\epsilon\omicron\mu\textcircled{S}$, talis etiam verissime manebit,
 quantumvis iusti V. T. ante eundem in coelum intrarint. 2.
 Quemad-

Quemadmodum Christus respectu resurrectionis suae recte dicitur ἀπαρχὴ τῶν νεκροῦν μένων 1. Cor. XV, 20. etiam si iam alii ante ipsum a prophetis, imo se ipso suscitati fuerint, eo quod ipse propria virtute Joh. II, 19. X, 18. ceteri autem sua virtute resurrexerint, ipseque istorum resurrectionis causa, Quoniam per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. 1. Cor. XV, 21, 22. Ita quoque optimo iure respectu ascensionis suae praecursor audit, non obstante, quod ante eum fidelium animae sub V. T. eo ascenderint. Nam & hic propria virtute ascendit, ut Dominus de coelo iam ante in caelis existens: Nemo ascendit in caelum, si non ille ex coelo descendens filius hominis existens in coelo Joh. III, 13. & ceteris ut ascendere possint auctor ac causa existit. Joh. XIV, 2, 3, 6. Ebr. X, 19, 20. Largiamur 3. Christum inter alias causas ideo etiam πρῶτον appellari, quod primus ante alios, eos puta, qui e mortuis resuscitati anima ac corpore in caelum evecti sunt, locum beatorum ingressus; ex eo tamen nondum inferri potest, animas eorum qui sub V. T. in vera fide in venturum Messiam decessere, non iam ante Christi ingressum in caelum huc translatas esse. Imo 4. id est quod verbis clarissimis Scriptura passim testatur, videlicet commendasse fideles animas suas in manus DEI redemptoris sui Ps. XXXI, 6. rediisse eas ad DEum qui dederat eas Eccles. XII, 7. in manu DEI quiescere nec tangere eas tormentum Sap. III, 1. Lazari animam ante Christi passionem ac mortem e corporis ergastulo liberatam ab Angelis in sinum Abrahae deportatam ac coelesti consolatione refectam fuisse Luc. XVI, 22. Abrahamum, Isaacum, Jacobum apud DEum vivere, Christus ipse ante suam mortem, resurrectionem ac ascensionem testatur Matth. XXII, 32. Haec & similia & clara in se & descriptioni limbi istius ab ipsis Pontificijs traditae adversa. Sic enim describere solent limbum hunc, quod sit receptaculum istud animatum fidelium V. T. in quo ipsae post discessum suum a corpore usque ad descensum Christi ad inferos detentae poenam damni temporalem

lucē

luerunt. (**) Poena damni autem cum sit segregatio a bea-
 tifico DEI aspectu; isti contra ad DEum venire, cum ipso
 vivunt ac conversantur, certe quomodo haec conciliari possint,
 non video. Cum excipit Becanus: Viam ad beatitudinem
 sub V. T. adhuc aperiendam fuisse per mortem & satisfactio-
 nem Christi, haec eius exceptio fallae isti hypothese, passionem
 ac mortem Christi non profuisse, priusquam actu Christus ean-
 dem subiit, innitur. Aliud quidem est tempus passionis &
 mortis Christi, aliud autem utriusque meritum. Hoc & an-
 trorsum & retrorsum valet. Est Christus *agnus DEI occisus ab
 origine mundi* Apoc. XIII, 8. non tantum ratione decreti di-
 vini, promissionis ac typorum quibus adumbrata fuit mors eius
 cruenta, sed etiam ratione salutaris fructus & efficaciae. *JE-
 sus Christus heri & hodie, ipse etiam in saecula* Ebr. XIII, 8. Quod-
 si iam meritum Christi est unius eiusdemque virtutis & effica-
 ciae tam in V. quam in N. T. ultro sequitur, viam ad beati-
 tudinem aeternam & sub V. T. iam patuisse, animas item pio-
 rum, vi meriti huius vera fide recepti ad eandem a DEO in-
 troducitas esse. Connexionem inde probo, quia ista viae ad
 aeternam beatitudinem aperiatio, animarumque introductio sa-
 lutares meriti Christi effectus sunt, quod nec Pontificii diffiteri
 possunt. Rectius ergo GREGOR. DE VALENTIA. (***)
*Omnes Christus similiter redimit, sive ante Christi adventum sive
 post vixerunt, quique aliquando futuri erant, unde Apoc XIII, 8.
 dicitur agnus occisus ab origine mundi.*

(*) in Append. disp. de Purgat. Calvin. c. I. p. 43. (**)

LARMIN. de Purgat. Lib. II. c. 7. (***)

Tom. IV. in Thom. disp. I. qv. 19. punct. 4. §. Secundo sequitur. col. 393.

§. XVII.

Non tantum autem ut *πρόδρομος*, verum praeterea
 etiam ut *ἀρχιεγός* Christus *εις τὸ εἰσώτερον τῆ καταπελάσματ*
 ingressus esse dicitur. Pontifex Summus V. T. semel quotan-
 nis, decimo die mensis Tisri sollempni illo expiationis festo cum
 thuribulo, inde sanguine immolati iuveni ac hirci in Sanctum
 Sancto.

Sanctorum ingrediebatur, eundem versus arcam foederis spargebat, ad sui, ordinis sui, totiusque populi expiationem Lev. XVI, 12. 13. 14. 15. 29. 30. Uti autem in eo typus fuit Christi Pontificis summi N. T. multo praestantioris. ita & hunc, postquam semetipsum in ara crucis DEO Patri obtulisset, ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν, εἰς ὄσμην εὐωδίας Eph. V, 2. sanguineamque suam expiatorium profudisset in morte, ipsum coelum ingredi, ad complendum officium suum Sacerdotale necessum erat. *Christus autem adveniens Pontifex futurorum bonorum, per maius & perfectius tabernaculum non manufactum, i. e. non huius creationis. Neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in Sancta aeternam redemptionem inveniens.* Ebr. IX, 11. 12. Dicitur vero κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα, quam brevem officii Sacerdotalis Iesu descriptionem Paulus hic adiicere voluit, ut ad id a quo supra c. V, 11. digressus fuerat, explicationem scilicet Sacerdotii Christi secundum ordinem Melchisedeci tanto commodius rediret, indicatamque illam Melchisedecum inter & Christum similitudinem nunc plenius in sequentibus persequeretur. Vox τὰξιν hic non idem notat quod significat, cum de Aaronidis sacerdotibus est sermo; tunc enim indicat successionem personarum naturalem in stirpe Aaronis, qualis inter Sacerdotes Leviticos observanda erat; nam nisi essent γενεαλόγητοι seu genealogiam suam inde ab Aarone iusta serie derivatam demonstrare possent, ne quidem Sacerdotes constituerentur Ebr. II, 62. qui significatus autem in Christum non cadit, quippe qui non e tribu Levi sed Juda ortus est Ebr. VII, 13, 14. Sed istud κατὰ τὰξιν idem quod κατὰ ὁμοιότητα, secundum similitudinem, congruentiam ac analogiam typi & antitypi. Ita enim τὰξιν hanc explicat Apostolus in sequentibus c. VII, 3. 15. typumque Melchisedeci cum antitypo Christo confert. Non vacat iam in sententiarum divortia circa personam Melchisedeci inquirere, dum alii eundem non personam quandam, sed solam virtutem magnam,

E

ipso

ipſo Chriſto maiorem, auguſtiorẽ ac feliciorẽ; ad cuius imaginẽ & typum Chriſtus ipſe a DEO factus fuerit: alii Spiritum S. alii Angelum: alii hominem quidem, aſt ἀναμάρτητον a DEO peculiariter creatum: alii Henochum: alii Semum: alii Chamum: alii ipſum Filium DEI in aſſumpta humana forma, habitu ac ſpecie regis & ſacerdotis Abrahamo obviam venientem, fuiſſe volunt: (*) Potius in analogiam quæ inter eundem & Chriſtum, inquirimus. Exponit eam Paulus in capite ſequenti. Notabo ſequentes tantum. (1.) Melchizedec fuit ſimul Rex & Sacerdos altiffimi Gen. XIV, 18. Ebr. VII, 1. non minus Chriſtus Ebr. IV, 14. Apoc. 1, 5. (2.) Melchizedec erat Rex iuſtitie ac pacis Ebr. VII, 2. Chriſtus ἡ βασιλεία δικαιοσύνης & εἰρήνης Jer. XXIII, 6. pax noſtra Eph. II, 14. 15. (3.) Melchizedec ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque vitæ finem habens Ebr. VII, 3. puta reſpectu non commemoratæ proſapiae eius. Maiori iure de Chriſto hæc dicuntur, qui uti ſecundum divinam naturam ἀμώτως Pl. II, 7. ita ſecundum humanam naturam ἀπάτωρ erat Luc. 1, 34. 35. cuius egreſſus ab initio, a diebus æternitatis Mich. V, 2. qui non ſecundum legem mandati carnalis factus eſt, ſed ſecundum virtutem vitæ inſolubilis Ebr. VII, 16. τὸ Α ἢ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος Apoc. 1, 8. (4.) Sacerdotium Melchizedeci diverſum erat a Sacerdotio Levitico Ebr. VII, 11. Pariter & Chriſti, ut Paulus ibidem uſe oſtendit. (5.) Melchizedec Sacerdos æternus ſucceſſione carens Ebr. VII, 11. Multo magis Chriſtus, qui ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην ib. ὕ. 24. (***) Æternitatem Sacerdotii huius ulterius nunc explicat Paulus cum Chriſtum vocat ἀρχιερέα γενόμενον εἰς τὸν αἰῶνα. Atque in hoc Sacerdos N. T. iterum convenit cum Melchizedeco, qui cum nullum habuerit antecelſorem, nullum item ſucceſſorem, recte Sacerdos in ſeculum audit. Differt vero a Sacerdotibus ſecundum ordinem Aaronis, quorum ſacerdotium erat παράβατον & quaſi ambulatorium. In tantum præſtantiſſioris reſta-

menti

menti factus est sponsor Iesus. Et illi quidem plures sunt, facti Sacerdotes, quod morte prohiberentur permanere. Hic autem quod maneat in aeternum, sempiternum habet sacerdotium. Ebr. VII, 22. 23. 24. Nec ob id tamen tantum Sacerdos eius τὸν αἰῶνα audit, verum etiam, quia consummatus factus est obtemperantibus sibi omnibus causa salutis aeternae: appellatus a DEO Pontifex iuxta ordinem Melchisedec Ebr. V, 9. 10. una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, hancque unam pro peccatis hostiam offerens eius τὸ διηνεκὲς ἑκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ Ebr. X, 14. 12. Imo in hoc ipso γενομένου i. e. re ipsa demonstratus est Sacerdos in aeternum. Ita rectissime vox haec significatu & alias usitato h. etiam l. capitur,

- (*) Exposuere haec fufius MELCH. LEIDEKKERUS de Republ. Ebraeor. Lib. II, c. 2. p. 50. seqv. JOH. HEINR. HEIDEGGERUS Hist. S. Patriarch, Tom II, Exercit II, § 3. seqv. p. 41. seqv. JOH. BRAUNIVS Comment. ad Ebr. VII, 3. SAL. DEYLINGIUS Observat. Sacr. Part. 2, Obs. 5, p. 54. seq. JO. FRANC. BUDDEUS Hist. Eccles. V. T. Period. I. Sect. 3, § 3. not. * p. 263. seq. Conf. etiam MART. GEIERUS Comment. in Pf. CX, 4. Tom. I, Oper. col. 1736. qui plures dabit auctores.
- (**) Plures analogias suppeditat JOH. BIERMANNUS in Mose & Christo Lib. I. c. 3. p. 47. & seqv. WILH. MOMMA in Oeconomia temporum Lib. I, c. VII, §. 60. 75. 76.

§. XVIII.

Turpiter his verbis abutuntur Sociniani, quando exinde exculpere conantur, Christum ante suum in coelum ingressum non fuisse verinominis Sacerdotem. Ita diserte confitetur SOCI-
NUS (*) Dico igitur Christi oblationem qua expiata peccata nostra fuisse dicuntur non in cruce & per ipsam ibidem sanguinis sui fusionem peractam fuisse, quemadmodum vulgo existimant, sed in coelo & per sui ipsius ibi coram DEO pro nobis ut sic dixerim praesentationem. CHRISTOPH. OSTORODUS postquam hanc suam propositionem: So ist nun das Hoheprie-
sterthum Christi anders nicht, denn die Administration

oder Verwaltung seines geistlichen Reichs, so fern sie unsere Wohlfahrt und Seeligkeit angehet: Welches also figurlicher Weise geheissen wird, damit anzuzeigen, daß Christus nicht allein uns helfen kan, wie ein grosser mächtiger Herr und König, sondern daß ers auch thun wolle, probasset pluribus tandem subiicit. Das ist denn nun die Ursach um welcher willen Christus unser Hoherpriester genennet wird, nicht aber darumb, als wenn er sich am Stamm des Kreuzes für uns geopffert hätte (wie man bisher gemeinet hat) sintemat das solche Meinung falsch sey aus dem kräftig bevehret wird, daß Christus da erst, nachdem er von den Todten auferstanden und in den Himmel gegangen der Hohepriester worden ist. (**)
 Et quid clarius rotunda ista Confessione Catechismi Racoviensis (***) cum ad quaestionem: Ist Christus nicht zuvor ein Hoherpriester gewesen, ehe er in den Himmel gegangen, sonderlich aber da er gecreuziget war? respondet: Nein. Verum id ipsum nec ex hitce Pauli verbis, nec ullo alio Scripturae loco evinci potest. Etenim 1. non dicit Apostolus, Christum tunc cum coelum ingrederetur primum factum esse Sacerdotem, sed cum esset Sacerdos summus secundum ordinem Melchisedeci, aeternum gerens sacerdotium, coelum ingressum esse, ut sic in aeternum noster sit Pontifex. Nec 2. id quod voluit Sociniani Paulus dicere poterat. Nam ipse expresse confitetur, Christum per Spiritum aeternum semetipsum inculpatum DEO obtulisse Ebr. IX, 14. semel in consummatione saeculorum ad abolitionem peccati per hostiam suam apparuisse v. 26. nos esse sanctificatos, δια τῆς ἁγοοφωρίας τῆς σώματος τῆς ἑνὸς Χριστοῦ ἐφάραξ. Ebr. X, 10. Christum semetipsum tradidisse pro nobis ἁγοοφωρίαν καὶ θυσίαν τῶ θεῷ, ἐκ σαρκὸς ἐυωδίας Eph. V, 2. Cum itaque hostias pro peccatis offerre munus

munus esset veri Sacerdotis imprimis Pontificis summi, *omnis namque Pontifex ex hominibus assumitur pro hominibus constituitur ad Deum, ut offerat sacrificia & sacrificia unum sacrificium.* Ebr. V, 1. Christus autem his in terris iam victimam illam DEO Patri obtulerit, firmiter inde sequitur, cum iam his in terris veri nominis Sacerdotem fuisse. 3. Duo quondam a Pontifice Summo V. T. pro explendo munere suo sollemni expiationis die requirebantur, victimae expiatoriae scilicet extra sanctuarium oblatio ac sanguinis victimalis in sanctuario sparsio, nec non pro populo intercessio, ita ut tunc Pontifex summus officio suo plene satisfecisse dici poterit, cum & victimam expiatoriam DEO obtulisset, & in Sanctuarium ingressus esset. Pariter Christus semetipsum his in terris, extra Sanctum Sanctorum coeli, DEO Patri in victimam expiatoriam obtulit, sanguinemque effudit, indeque pro complendo munere suo Sacerdotali ipsum Sanctuarium coeli ingressus *ἐμ-φανεῖσθαι τῷ προσώπῳ τῆ θεῆ ὑπὲρ ἡμῶν* Ebr. IX, 24. Talem ordinem executionis officii Christi Sacerdotalis Paulus ipse indicat. Ebr. I, 3. X, 12. Uti ergo Pontifex V. T. etiam ante ingressum in Sanctum Sanctorum ingressus verus erat Sacerdos, ita & Christus ante suum in coelum ingressum. Sed excipiunt: mortem Christi non ipsum sacrificium & oblationem, sed solum praeparationem ad id fuisse; uti mactatio pecudum sub V. T. non nisi praeparatio erat ad futurum sacrificium. Resp. 1. Imo ista pecudum mactatio medium erat per quod pecudes DEO consecratae eidem in altari offerebantur: ita & Christus factus pro nobis a DEO *ἀπαγία* 2. Cor. V, 21. se ipsum Patri per mortem crucis in victimam obtulit Ebr. X, 10. 11. 12. mors proinde eius non est nuda praeparatio ad sacrificium. 2. Inverto argumentum: Sicut sacrificia extra Sanctum Sanctorum DEO offerebantur, ita & Christus extra coelum sacrificium corporis sui DEO Patri obtulit. Instant: negare Paulum, Christum fore Sacerdotem, si super terram esset Ebr. VIII, 4. Resp. Super terram esse hic idem quod tan-

tum in terris esse ibidemque permanere. Utiq̄ue Christus non fuisset perfectus Sacerdos, quodsi coelum non fuisset ingressus; quandoquidem Scriptura monente in locis iam adductis ipse non tantum se in victimam DEO offerre debebat, sed & ut Pontifex ille futurorum bonorum per maius & perfectius tabernaculum, non manufactum, id est, non huius creationis; neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium suum sanguinem introire semel in Sancta. Ebr. IX, 12. nempe ut ibidem pro nobis intercederet ib. v. 24. in quo altera pars officii eius sacerdotalis consistit. Ex quo tamen non sequitur, eum antea non verum fuisse Sacerdotem.

(*) Christian, relig. institut. p. 73. (**) Institut. germ. e. XL, §. 8. p. 381. 384. 385. (***) p. 319. Conf. etiam JOH. CRELLIUS in Respons. ad Hug. Grotii Libr. de Satisfactione advers. Faust. Socinum ad c. X. p. 578. seqv.

S. XIX.

Sed missis Socinianorum deliriis quavis oblata occasione satisfactionem Christi vicariam oppugnantium, ipsum nunc huius nostri praeursoris ac aeterni Sacerdotis ingressum intra velamen Sanctuarii. i. e. in coelum, lustramus. Describit eundem Apostolus breviter quidem, ast ita ut verbis brevissimis multa dicat, ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν. εἰσῆλθεν ingressus est, puta postquam se ipsum in ara crucis DEO Patri obtulisset in victimam, facta per ipsum peccatorum nostrorum purgatione Ebr. I, 3. Sic enim & Pontifex V. T. sollemni expiationis die cum sanguine victimae mactatae, iuveni ac hirci in Sanctum Sanctorum ingrediebatur Lev. XVI, 14. 15. Quanquam ob typi imperfectionem, antitypi autem sublimitatem, notabilis illa hic occurrat differentia, quod Pontifex V. T. statim post victimae immolationem sine mora in Sanctuarium ingredi debuerit; Christus contra quadragesimo post suam resurrectionem die in coelum ut Sacerdos noster ingressus sit Act, I, 3, 9. Nec tamen

men aber taveris quodsi dixeris, Christum quoad animam suam ipso iam mortis die quo immolabatur Sanctuarium coeli ingressum fuisse. Non hunc tamen verum istum ingressum Paulus hic respicit de permanente & in secula durante ingressu locutus, Ingressus vero dicitur *ὑπὲρ ἡμῶν*. Quo haec referenda sint quaerunt interpretes. Nonnulli eorum priori voci *προδρομῶς* iungunt, quasi dicatur, *praecursor noster*, quem ipsi mox secuturi sumus: alii ad verbum *εἰσῆλθεν* referunt, ut idem sit *quod pro nobis introiit*. Utroque modo quidem apte ac convenienter exponitur, posterior tamen explicatio praeponderat, cum in priori necessario aliquid subaudiendum veniat, quo in posteriori opus non est. *εἰσῆλθεν* ergo Sacerdos hic noster *ὑπὲρ ἡμῶν*. En maximam circa ingressum hunc intra velum Sacerdotis Summi N. T. prae isto Pontifice V. T. praerogativam! Hic ingrediebatur eo non tantum pro populo, verum & pro se ipso ac ordine suo, prout nec pro populo tantum, sed & proprio suo peccato victimam expiatoriam immolabat. Iste non pro se sed pro nobis unice eo ingressus, quemadmodum non pro suis sed nostris peccatis expiandis se DEO in victimam obtulit. *Talem nos decebat habere Pontificem, sanctum, innocentem, impollutum, segregatum a peccatoribus & excelso rem coelis factum: qui non habebat quotidie necessitatem, quemadmodum Sacerdotes prius pro propriis peccatis hostias offerre, deinde populi.* Hebr. VII, 26 27. Praeterea Pontifex V. T. ipse quidem intra velum ingrediebatur, nec tamen efficere poterat, ut & populus per ac post eum eo ingrederetur, quin typus tantum erat illius, qui est via ad coelum Joh. XIV, 6. Christus contra suo in coelum ingressu viam nobis paravit in coelum ut iam post eum ac per ipsum ipsi DEam accedamus. Ingressus ergo huius Sacerdotis nostri magni non mere exemplaris, uti nec passio ac mors eius talis, (quicquid etiam hic ogganniant Sociniani hostes satisfactionis Christi), sed meritorius. Ingressus enim dicitur *proprio sanguine* Ebr. IX, 12. *Quid autem sanguine opus fuisset, si exemplo*

emplo solo non autem satisfactionis merito ad plenam nostram reconciliationem apud DEum opus fuisset. Ingressus dicitur ὑπὲρ ἡμῶν *pro nobis* i. e. nostri causa, in bonum ac commodum nostrum. Nec tamen quaecumque commodum intelligitur, verum istud quod ἐξουκρίως ἢ μισοτρόπως tale, quale solus Christus infinito merito suo hominibus quorum causa a vice mortuus fuerat paravit. Est illud in specie h. l. 1.) efficacissima apud Patrem pro nobis intercessio per meriti sui praesentationem, qua eundem movet, ut nobis propter illud propitius sit Rom. VIII, 34. Ebr. VII, 25. 1. Joh. II, 1, quemadmodum & Pontifex V. T. supplicaturus pro populo intra velum ingrediebatur. Imo si id ipsum iam his in terris fecit Joh. XVII, 1. & seqv. quanto magis cum coelum ingressus ἐμφανίσθηται τῷ προσώπῳ τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν; Ebr. IX, 24. 2.) Ut quam merito suo infinito nobis acquisivit salutem, sua item virtute vindicet nobis, conferat, tueatur, ac conservet. Non minus enim Salvatoris munus est partam salutem redempto applicare, tueri ac conservare, quam acquirere. Unde & corona iustitiae apud eundem ut in loco tuto reposita esse dicitur 2. Tim. IV, 8. 3.) Coeli apertio, locique ibidem pro nobis praeparatio. Ipse ut πρὸδεξιμῶν coelum ingressus nostri in illud ingressus auctor: ut ἀρχιερεὺς sanguine suo proprio infiniti valoris Sacrarium hoc occupans ius eo sequendi nobis acquirit ac tribuit. Id ipse confitetur: *In domo Patris mei mansiones multae sunt. Si autem non, dixissem vobis: vado parare locum vobis. Et si abiero, & praeparavero vobis locum, iterum venio & recipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego & vos sitis* Joh. XIV, 2. 3.

S. XX.

Reliquum est ut quomodo illa quae Apostolus modo de ingressu Christi in Sanctum Sanctorum coeli dixerat, ad spei nostrae confirmationem faciant, breviter adhuc indigemus. Con-

Conducunt autem ad id singula. Non potest illa spes fallere, quae ibi haeret, ubi Christus salutis nostrae petra, in quem ut credit homo fidelis, ita etiam ab eo salutem ab ipso promeritam sibi que ibidem diligenter asservatam, indubitato sperat. 2 Tim. I, 12. IV, 8. Illuc ingreditur quo ingressus est Christus ut προδραμοσ πραεursor. Sicut iam praecursoris adventus indubitatum est signum, alios secuturos, ita & ingressus Christi in coelum indubitatum est argumentum quo certi reddimur & nos quicumque nimirum in ipsum credimus, inque hac fide ad finem vitae usque perseveramus, eum iusto tempore secuturos esse. Praecursor est aliquorum praecursor, sicut Johannes Christi. Et non dixit solum introiit, sed ubi praecursor pro nobis introiit, utpote quod nos quoque debeamus eo pervenire. Non est enim multum interstitium inter praecursorem & eos qui sequuntur. Nam alioquin non esset praecursor. Nam & praecursorem & eos qui sequuntur, oportet esse in eadem via & consequi, scribit CHRYSOSTOMUS (*). Ingressus est ut caput, nos ergo ut membra corporis sui mystici Eph. IV, 15. 16. post se trahet. Illatus ut primitiae in firmissimam spem, ipsam quoque messem secuturam. Introiit ut Pontifex Summus cum proprio suo sanguine quod valorem habet infinitum ad expiandam offensam infinitam ac acquirendum καθ' υπερβολην εις υπερβολην διαινον σοφιασ δοξης, 2 Cor. IV, 17. hinc nobis ius caro ac quiritum ingrediendi in coelum. Aeternum habens Pontificatum nunquam cessat Patri suam passionem, crucem, mortem ignominiosissimam, una cum resultante inde merito infinito praesentare, pro fidelibus interpellare ac gratiam Patris expectere ut & ipsi consummentur, ibique quondam sint, ubi ipse est. Job. XVII, 24. Ingressus tandem est non sibi sed nobis i. e. in nostram utilitatem ac commodum prorsus incomparabile. Habentes ergo Pontificem magnum penetrantem coelos Jesum Filium DEI, teneamus confessionem. Non enim habemus Pontificem non potentem compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia iuxta similitudinem absque peccato. Accedamus ergo

μετὰ παρησίας τῷ Θεῷ τῆς χάριτος, ut accipiamus misericordiam & gratiam inveniamus in opportunum auxilium. Ebr. IV, 14, 15, 16. Imo habentes fratres libertatem in introitum Sanctorum in sanguine Jesu, quam inivit nobis viam recentem & viventem per velamen, i. e. carnem suam, & Sacerdotem magnum super domum DEI: accedamus cum veraci corde in plenitudine fidei aspersi corda a conscientia mala & ablui corpus aqua munda teneamus τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος αἰωνίῃ, πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγελάμεν.

Ebr. X, 19--23.

(*) Homil. XI, ad h. l. Tom. VI. Oper. in N. T. col. 798.

64199

AB 64 199

ULB Halle

3

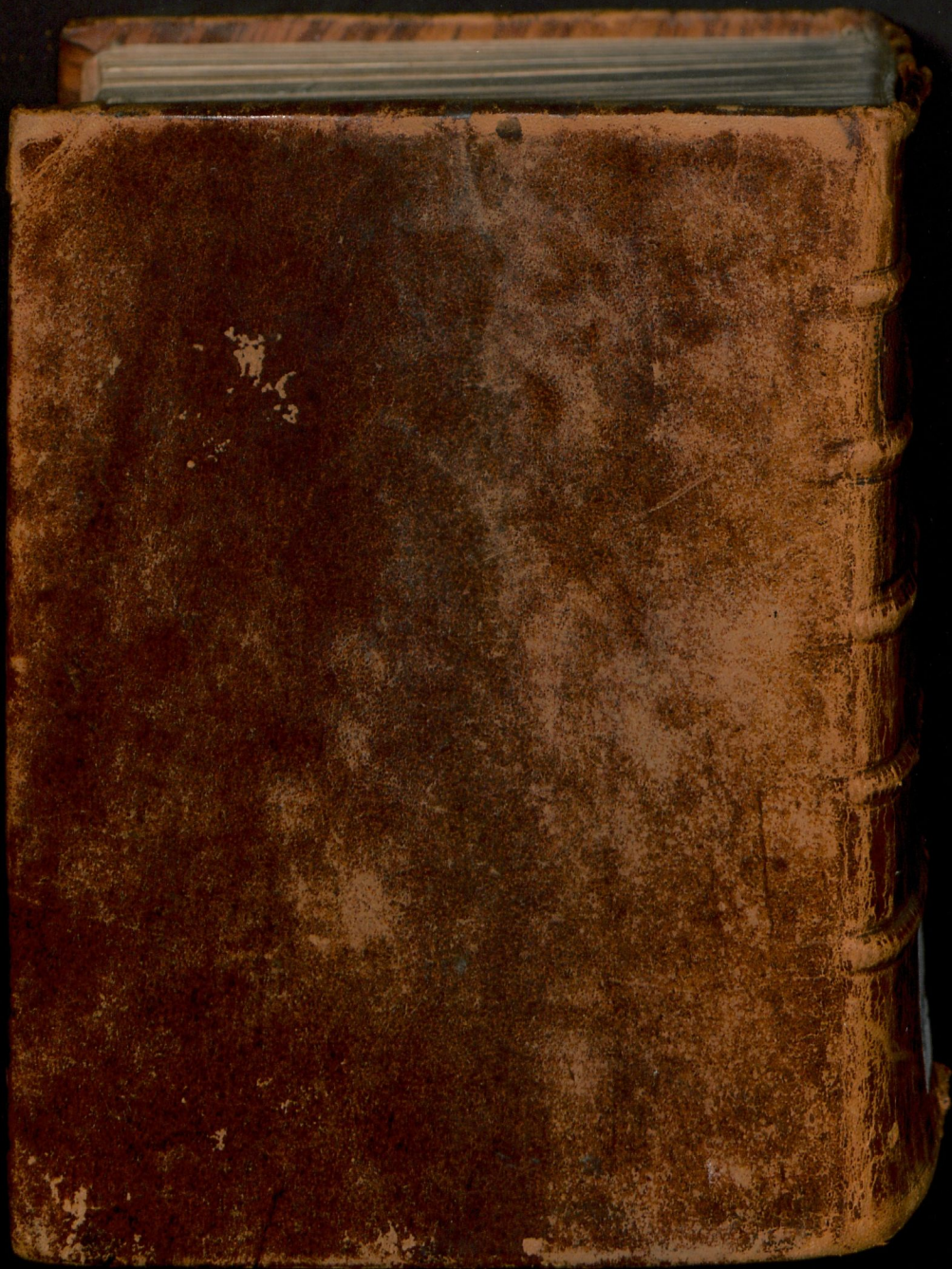
001 970 631

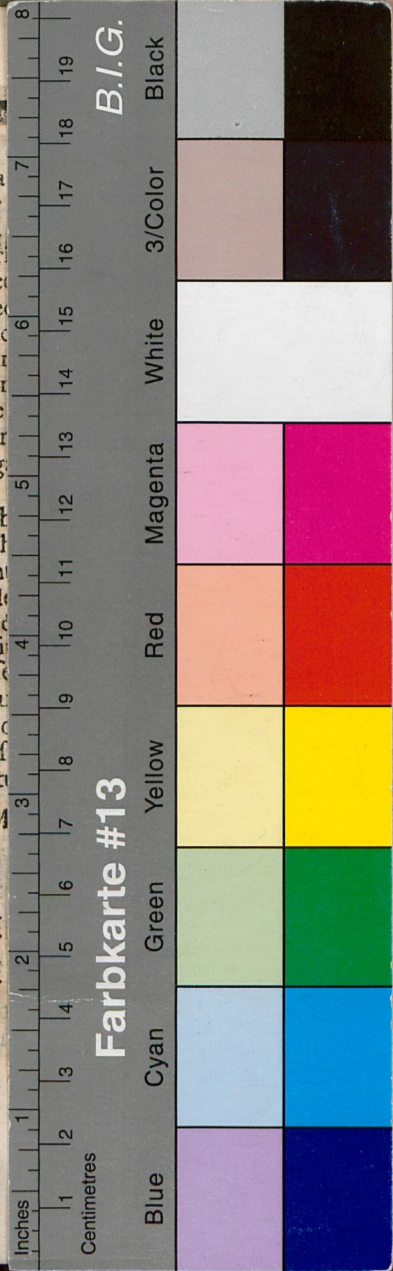

TA → 2C

VD 17

h
DEO AUXILIANTE,
RECTORE MAGNIFICO
AC
SENATU ACADEMICO AM-
PLISSIMO

JUBENTE,
FIDELIUM
ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΝ

EX EBR. VI, 18. 19. 20.

PRO LOCO
PROFESSIONIS IN THEOLOGIA
ORDINARIO

RITE OBTINENDO,
PLACIDO ERUDITORUM CONFLICTUI
SUBJICIT
PRAESES

JOHANNES BEHM,
S. THEOL. DOCT. ET PROF. PUBL. GRAEC. LINGV. ORDIN.
CONSIST. SAMB. CONSIL. BIBLIOTHEC. REGIUS,

RESPONDENTE
M. JOHANNES WILHELMO MILO,
DOMNAV. BORUSS.

IN AUDITORIO MAXIMO
A. MDCCXXXV. D. XX. JULII.
HORIS ANTE MERID. VIII - XI. ET POMERID. II - VI.

REGIOMONTI, LITTERIS REUSNERIANIS.